

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασιλική Αλεξοπούλου
Σταυρούλα Γκέτση

Δημήτριος Κουτούζος
Παναγιώτης Αθανασούλης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ανθολόγιο

Τετράδιο Εργασιών

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β' Γυμνασίου

Ανθολόγιο

Τετράδιο Εργασιών

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής	Πισινέλης Γεώργιος Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου
Αξιολογήτρια	Χιώτη Αλεξάνδρα Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	Κατσούγκρη Παρασκευή Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Κουρέτας Ιωάννης Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Μποζιονέλος Γαβριήλ Πτυχιούχος γραφιστικής
Υπεύθυνη του μαθήματος / γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης	Βασιλική Βαρτζιώτη, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ , μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης
Πολυξένη Μπίλλα
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης
Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασιλική Αλεξοπούλου, Δημήτριος Κουτούζος
Σταυρούλα Γκέτση, Παναγιώτης Αθανασούλης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ Γυμνασίου

Ανθολόγιο

Τετράδιο Εργασιών

Στοιχεία Συγγραφής

Συγγραφική ομάδα

Αλεξοπούλου Βασιλική, PhD, Med Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων
Γκέτση Σταυρούλα, Med Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κουτούζος Δημήτριος, MA Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αθανασούλης Παναγιώτης, Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης

Σελιδοποίηση - Προσαρμογή εικόνων και εξωφύλλου

Μάγδα Τσατούχα

Τυπογραφική επιμέλεια

Δημήτρης Καλλιάρης

Περιεχόμενα

Ταυτότητα	6
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	7
Η φύση διδάσκει	7
Αυτοαξιολόγηση	11
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	12
Η ανοησία του πλούτου	12
Αυτοαξιολόγηση	15
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	16
Ο βοριάς και ο ήλιος ή πώς η πειθώ νικάει τη βία	16
Αυτοαξιολόγηση	19
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	20
Κανόνας του Πολυκλείτου	20
Αυτοαξιολόγηση	24
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	25
Ένα νέο αστέρι στο στερέωμα...	25
Αυτοαξιολόγηση	28
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	29
Δράξασθε παιδείας!	29
Αυτοαξιολόγηση	33
ΕΝΟΤΗΤΑ 7	34
Δοκιμασία ρητόρων	34
Αυτοαξιολόγηση	38
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	39
Λόγος πειθούς	39
Αυτοαξιολόγηση	43
ΕΝΟΤΗΤΑ 9	44
Ένας αυστηρός κριτής	44
Αυτοαξιολόγηση	48
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	49
Η πρόοδος είναι αποτέλεσμα φροντίδας	49
Αυτοαξιολόγηση	52
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	53
Πατρικές συμβουλές	53
Αυτοαξιολόγηση	57
ΕΝΟΤΗΤΑ 12	58
Ένα φανταστικό Συμπόσιο	58
Αυτοαξιολόγηση	62
Γλωσσάρι	63
Οικογένειες λέξεων	63

Ταυτότητα

Το τετράδιο εργασιών είναι ένα απαραίτητο εφόδιο στα «ταξίδια» μας, όπως οι «αποσκευές» μας. Είναι σχεδιασμένο για να μας συνοδεύει και να μας καθοδηγεί βήμα βήμα, γίνεται συνοδοιπόρος μας στην ανακάλυψη της γνώσης και στην αναζήτηση κρυμμένων θησαυρών.

Κάθε ενότητα του τετραδίου συνδέεται με την αντίστοιχη του βιβλίου. Το σύντομο κείμενό της συνομιλεί, συμπληρώνει ή φωτίζει από άλλη οπτική γωνία το «ταξίδι». Οι συμπληρωματικές ασκήσεις διαδέχονται ποικιλία και απαιτούν αυτενέργεια. Καλύπτουν διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας και προσφέρουν εξοικείωση με την ελληνική γλώσσα. Συμβάλλουν στην κατανόηση των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων, αλλά και στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου.

Στο τέλος κάθε ενότητας ο πίνακας αξιολόγησης λειτουργεί ως πυξίδα, βοηθά στην παρακολούθηση της προόδου μας και στον εντοπισμό των δυσκολιών, ώστε να διευκολύνεται η μάθηση και η άφιξη στον προορισμό μας.

Η συγγραφική ομάδα

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στον *Οικονομικό* του **Ξενοφώντα**, ο Σωκράτης μεταφέρει στον Κριτόβουλο μια συζήτηση που είχε κάνει με τον Ισχομάχο, έναν γνώστη της γεωργίας. Μέσω του Ισχομάχου, ο Ξενοφών διατυπώνει τις δέσεις του για τη γεωργία, που θεωρείται υψίστης σημασίας για την οικιακή οικονομία. Στο ακόλουθο απόσπασμα μεταφέρει τις γνώσεις του για το αμπέλι, το κλήμα και τη σωστή ωρίμανση των σταφυλιών.

Σάτυρος και Βάκχος, Ζωγραφική σε γυαλί. Petit Palais, Παρίσι.

Η φύση διδάσκει

Ἡ γεωργία οὕτω φιλόφρονος ἐστὶ καὶ πραεὶα τέχνη ὥστε καὶ ὀρώνας καὶ ἀκούοντας ἐπιστήμονας εὐδὺς ἑαυτῆς ποιεῖν. Πολλὰ δ', ἔφη, καὶ αὐτὴ διδάσκει ὥς ἂν κάλλιστά τις αὐτὴν θεραπεύοι. Αὐτίκα ἄμπελος ἀναβαίνουσα μὲν ἐπὶ τὰ δένδρα, ὅταν ἔχη τι πλησίον δένδρον, διδάσκει ἰστάναι αὐτήν· περιπεταννύουσα δὲ τὰ φύλλα, ὅταν ἔτι αὐτῇ ἀπαλοὶ οἱ βότρυες ᾖσι, διδάσκει σκιάζειν τὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον ταύτην τὴν ὥραν· ὅταν δὲ καιρὸς ᾗ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἤδη γλυκαίνεσθαι τὰς σταφυλάς, φυλλορροοῦσα διδάσκει ἑαυτὴν ψιλοῦν [...] Διὰ πολυφορίαν δὲ τοὺς μὲν πέποντας δεικνύουσα βότρυς, τοὺς δὲ ἔτι ὠμοτέρους φέρουσα, διδάσκει τρυγᾶν ἑαυτήν.

Ξενοφῶντος, *Οἰκονομικός*, 19.17-19.19 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

οὕτω (επίρρ.) τόσο

φιλόανθρωπος, -ον φιλόανθρωπος, αγαθός, ευγενής

πραεῖα ήπια, ευγενής, ήμερη

ὥστε καὶ ὁρῶντας καὶ ἀκούοντας ἐπιστήμονας εὐδὺς ποιεῖν ὥστε κάνει αμέσως τους ανθρώπους, βλέποντας και ακούγοντας, γνώστες

τέχνη ενασχόληση, δραστηριότητα

θεραπεύω καλλιεργώ, περιποιούμαι

ἄμπελος το φυτό αμπέλι, το κλήμα

Αὐτίκα (επίρρ.) αμέσως, για παράδειγμα

περιπεταννύουσα δὲ τὰ φύλλα καθώς απλώνει γύρω τα φύλλα

βότρυς τσαμπί σταφύλι

ἀπαλοὶ οἱ βότρυες ὥσι τα τσαμπιά είναι τρυφερά

ἐαυτὴν ψιλοῦν να την απογυμνώσουν

πέπονας βότρυς ώριμα, γινωμένα τσαμπιά

ὠμοτέρους βότρυς άγουρα τσαμπιά

ἔτι (επίρρ.) ακόμη

τρυγᾶν ἐαυτὴν να την τρυγήσουν

Λεξιθήρες

Ερωτήσεις

1. Στο απόσπασμα του κειμένου «Ἡ γεωργία οὕτω φιλόανθρωπός...ὥς ἂν κάλλιστά τις αὐτὴν θεραπεύοι.» ο συγγραφέας χρησιμοποιεῖ ένα σχῆμα λόγου. Ποιο εἶναι αὐτό και ποιο ἀποτέλεσμα ἐπιτυγχάνει;
2. Τι διδάσκεται ο γεωργός ἀπὸ τὴν προσεκτικὴ παρατήρηση τῆς φύσης;

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Γράφουμε τι δηλώνουν τα παρακάτω ουσιαστικά (πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια, ἀποτέλεσμα ἐνέργειας, τόπο) και ἀπὸ ποιο ρήμα παράγονται, σύμφωνα με τὸ παράδειγμα.

προφῆτης	πρόφημι	πρόσωπο που ενεργεί
βασιλεία		
δικαστήριον		
γραφεὺς		
ποίημα		
βουλευτήριον		
κολακεία		
λόγος		

2. Σχηματίζουμε με τις ακόλουδες καταλήξεις παράγωγα ουσιαστικά στη ν.ε.

δῆμος	-της	
παῖς	-άριον	
ξίφος	-ίδιον	
διδάσκαλος	-εῖον	
ἐλαία	-ὼν	
Πέλοψ	-ίδης	

3. Σχηματίζουμε από τις ακόλουθες λέξεις παράγωγα ρήματα στη ν.ε.:

δόξα	
δούλος	
ἥσυχος	
ἐγγὺς	
γηράω -ῶ	

4. Σχηματίζουμε από τις ακόλουθες λέξεις παράγωγα επίδετα στη ν.ε.:

φθινόπωρον	
ἀγορά	
λίθος	
οὐρανός	
άνια	

Δ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

1. Συμπληρώνουμε τις καταλήξεις του ρήματος λύω σε όλους τους χρόνους.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος
λύ-ω	ἔλυ-	λύσ-	ἔλυσ-
λύ-	ἔλυ-	λύσ-	ἔλυσ-
λύ-	ἔλυ-	λύσ-	ἔλυσ-
λύ-	ἐλύ-	λύσ-	ἐλύσ-
λύ-	ἐλύ-	λύσ-	ἐλύσ-
λύ-	ἔλυ-	λύσ-	ἔλυσ-

Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος		Απαρέμφατα	Μετοχές
λέλυ-	ἐλελύ-	Ενεστ.	λύ-	λύ- , ,
λέλυ-	ἐλελύ-	Μέλλ.	λύσ-	λύσ- , ,
λέλυ-	ἐλελύ-	Αόρ.	λῦσ-	λύσ- , ,
λελύ-	ἐλελύ-	Πρκ.	λελυ-	λελυκ- , ,
λελύ-	ἐλελύ-			
λελύ-	ἐλελύ-			

2. Γράφουμε τους κατάλληλους τύπους των απαρεμφάτων και μετοχών των ακόλουθων ρημάτων:

τρίβω	απρ. ενεστ.	μτχ. αορ. αρσ. γένους
ἀκούω	απρ. αορ.	μτχ. αορ. δηλ. γένους
ἀλλάττω	απρ. πρκ.	μτχ. μέλλ. ουδ. γένους
σπουδάζω	απρ. αορ.	μτχ. ενεστ. αρσ. γένους
γράφω	απρ. πρκ.	μτχ. πρκ. ουδ. γένους
φωνεύω	απρ. μέλλ.	μτχ. μέλλ. δηλ. γένους

3. Τοποθετούμε τις ακόλουθες λέξεις του κειμένου στη σωστή στήλη:

γεωργία, φιλάνθρωπος, τέχνη, ἄμπελος, ἀναβαίνουσα, δένδρα, περιπεταννύουσα, φύλλα, ἀπαλοί, ὥραν, σκιάζειν, καιρός, ἡλίου

Ουσιαστικά α' κλίσης	Ουσιαστικά β' κλίσης	Επίδετα	Απαρέμφατο	Μετοχές

4. Τοποθετούμε τα ρήματα των προτάσεων στον κατάλληλο τύπο της οριστικής ενεστώτα, παρατατικού και μέλλοντα.

α. Οὗτος ὁ ἀγὼν πεπαίδευκε καὶ πόλιν καὶ ἄρχοντα.

β. Πρὸς Πausανίαν ἔπεμψαν ἄγγελον.

γ. Ὁ ἐχθρὸς τὸν ἵππον τετόξευκε.

δ. Ταῦτα διεπεφυλάχεσαν οἱ Πλαταιεῖς.

ε. Πέπραχας τὰ ἄριστα.

5. Εντοπίζουμε στις ακόλουθες προτάσεις τις αντωνυμίες και τις χαρακτηρίζουμε (εἶδος, γένος, πτώση).

α. Βραχύς μοι λείπεται λόγος.

β. Καὶ γίγνεται βασιλεὺς οὗτος Λαπιδέων.

γ. Οἱ Ἀθηναῖοι κύριοι τούτων εἰσίν.

δ. Ἐρατοσθένης ταύτην τὴν τέχνην ἔχει.

ε. Ἡμεῖς δὲ οὔτε κώμην ἔχομεν οὔτε ἵππους.

στ. Σὺ δὲ τοῦτο λέγεις.

Επαναληπτική
άσκηση
γραμματικής

6. Συμπληρώνουμε τους κατάλληλους τύπους μετοχών και απαρεμφάτων του ρήματος που βρίσκεται στην παρένθεση:

α. Τὰ συμβάντ' ἀναγκάζονται (απρ. ενεστ. του διώκω).

β. Φιλότιμος γὰρ (μτχ. ενεστ. του εἰμί, αρσ. γέν.) ὁ δεσπότης δέχεται τὸν ἔσχατον.

γ. (απρ. μέλλ. του παιδεύω) ἑτέρους ὑπισχνεῖται.

δ. Ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας (μτχ. ενεστ. του ἄγω, δηλ. γέν.)

ε. Ἡ μελέτη τοῦ (απρ. ενεστ. του γράφω) ἀπορίαν τοῦ
(απρ. ενεστ. του λέγω) πλείστην παραδίδωσιν.

7. Συμπληρώνουμε τα κενά στον ακόλουθο Μύθο του Αισώπου με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού που βρίσκεται σε παρένθεση:

Λύκοι και πρόβατα

Λύκοι ἐπιβουλεύοντες (ποίμνη, δοτ. εν.) (πρόβατον, γεν. πληθ.) ἐπειδὴ οὐκ ἠδύναντο αὐτῶν περιγενέσθαι διὰ τοὺς φυλάσσοντας αὐτὰ κύνας, ἔγνωσαν δεῖν διὰ (δόλος, γεν. εν.) τοῦτο πράξαι. Καὶ πέμψαντες πρέσβεις ἐξήτουν παρ' αὐτῶν τοὺς κύνας λέγοντες, ὡς ἐκείνοι τῆς (ἔχθρα) αἰτιοὶ εἰσι καί, εἰ ἐγχειρίσουσιν (παραδώσουν) αὐτούς, εἰρήνη μεταξύ αὐτῶν γενήσεται. Τὰ δὲ (πρόβατον) μὴ προορώμενα τὸ μέλλον ἐξέδωκαν τοὺς κύνας. Καὶ οἱ (λύκος) περιγενόμενοι ἐκείνων ῥαδίως τὴν (ποίμνη) ἀφύλακτον οὖσαν διέφθειραν.

Οὕτω καὶ τῶν πόλεων αἱ τοὺς (δημηγόρος) ῥαδίως προδιδοῦσαι λανθάνουσι καὶ αὐταὶ ταχέως (πολέμιος, δοτ. πληθ.) χειρούμεναι (χωρίς να το καταλάβουν γίνονται υποχείρια).

Μύθος του Αισώπου, 158.1

8. Τοποθετούμε τα ρήματα των προτάσεων στον κατάλληλο τύπο της οριστικής αορίστου, παρακειμένου και υπερσυντελικού:
- Ὁ κατήγορος δῶκει ἐχθρὸν ἐν δικαστηρίῳ. , ,
 - Ἀριστείδης δὲ τὴν ἐπώνυμον ἀρχὴν ἄρχει. , ,
 - Πάντα συνεβούλευεν. , ,
 - Οἱ ναύαρχοι τῶν Ἑλλήνων ταῦτ' ἔπραττον. , ,
 - Ἀλέξανδρος ἤδη βασιλεύει τῆς Ἀσίας. , ,

Ε. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Άσκηση

Εντοπίζουμε τα υποκείμενα, τα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα των παρακάτω προτάσεων:

- Ὁ Ἀρταξέρξης τὸν Πελοπίδαν ἔτι μᾶλλον ἐθαύμαζε.
- Ἔφυσαν μὲν οἱ ἄνθρωποι ἀδύνατοι.
- Ὁ Ἔρως πένης αἰεὶ ἐστίν.
- Κύων θεραπευτικὸς λαγῶν συνέλαβεν.
- Πιθανόν ἐστὶ τὸ δυνατόν.
- Μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα τὰς θύρας ἔκλεισε.
- Ἡ γλῶσσ' ἀληθῆς γίγνεται κατήγορος.
- Χαλεποῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη.
- Πολλοὶ διὰ πλεονεξίαν καὶ τῶν ἰδίων στεροῦνται.
- Λέων ἐφοβήθη μῦν.

Αυτοαξιολόγηση	★	★★	★★★	★★★★	★★★★★
1. Γνωρίζω για τους κατοίκους της υπαίθρου στην αρχαία Ελλάδα.					
2. Γνωρίζω την «οικογένεια» του ρ. αἰροῦμαι.					
3. Θυμάμαι τον σχηματισμό παράγωγων λέξεων.					
4. Θυμάμαι την α' και β' κλίση των ουσιαστικών στην α.ε.					
5. Θυμάμαι τα δευτερόκλιτα επίδετα.					
6. Θυμάμαι την οριστ. ενεστ. και πρτ. του ρ. εἰμί.					
7. Θυμάμαι την οριστ. των ρημάτων της ε.φ.					
8. Θυμάμαι τους βασικούς όρους της πρότασης.					

★ Εν οίδα ότι ουδέν οίδα! ★★ Μπορείς περισσότερα!

★★★ Όλοι μπορούμε να γίνουμε καλύτεροι!

★★★★ Είσαι σε καλό δρόμο! ★★★★★ Εύγε!

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Τα *Ευαγγέλια* γράφηκαν μετά το 70 μ.Χ. και ανήκουν στην *Καινή Διαθήκη*. Εξιστορούν τον βίο του Χριστού και διασώζουν τη διδασκαλία του. Το *Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον* είναι το τρίτο κατά χρονική σειρά (*Κατὰ Μάρκον, Κατὰ Ματθαῖον, Κατὰ Λουκᾶν, Κατὰ Ἰωάννην*). Ο *Ευαγγελιστής Λουκάς* δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για κοινωνικά ζητήματα της εποχής του αλλά και για θέματα διαχρονικής σημασίας. Στο απόσπασμα που ακολουθεί και είναι γνωστό ως «*Η παραβολή του άφρονος πλουσίου*», ένας πλούσιος αναζητεί τρόπο να αποθηκεύσει τον πλούτο του, αλλά τελικά ζημιώνεται ο ίδιος.

Ευαγγελιστής Λουκάς,
Άγιον Όρος (1390)

Η ανοησία του πλούτου

Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων· ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν· τοῦτο ποιήσω, καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὸν σῖτον καὶ τὰ ἀγαθὰ μου καὶ ἔρῳ τῇ ψυχῇ μου· ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός· ἄφρων, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.

Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, 12.16-21

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

εὐφόρησεν (οριστ. αορ. του ρ. εὐφορῶ) ἡ **χώρα** η γη ἔδωσε μεγάλη σοδειά
διελογίζετο (οριστ. πρτ. του ρ. διαλογίζομαι) διαλογιζόταν, σκεφτόταν
ἐν ἑαυτῷ μέσα του
συνάξω (οριστ. μέλλ. του ρ. συνάγω) θα συγκεντρώσω
καθελῶ (οριστ. μέλλ. του ρ. καταιρῶ) θα καταστρέψω, θα γκρεμίσω
ἐρῶ (οριστ. μέλλ. του ρ. λέγω) θα πω
κείμενα εἰς ἔτη πολλά αποθηκευμένα για πολλά χρόνια

εὐφραίνου (προστακτ. ενεστ. του ρ. εὐφραίνομαι) ευχαριστήσου, διασκέδαζε
ἄφρων ανόητος, άμυαλος
τίνι ἔσται; σε ποιον θα πάνε;
εἰς θεὸν ενώπιον του θεοῦ
πλουτῶν (μτχ. ενεστ. του ρ. πλουτῶ) γίνομαι πλούσιος, πλουτίζω

Λεξιθήρες

Ερωτήσεις

- Με τη βοήθεια των αποσκευών μας, απαντάμε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:
 - Τι καλό συνέβη στον πλούσιο της παραβολής;
 - Τι ήταν αυτό που τον προβλημάτιζε;
 - Ποια λύση έδωσε στο πρόβλημά του;
 - Ποια ήταν η «απάντηση» στη λύση που έδωσε ο πλούσιος;
- Όλες οι παραβολές των Ευαγγελίων καταλήγουν σ' ένα δίδαγμα που λειτουργεί ως οδηγία για τον τρόπο ζωής των ανθρώπων και τη σχέση τους με τον Θεό. Αναγνωρίζουμε το δίδαγμα αυτό στην παραβολή που διαβάσαμε;

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άσκηση

- Στις προτάσεις της ν.ε. που ακολουθούν, συμπληρώνουμε τα κενά με ουσιαστικά ετυμολογικά συγγενή με ρήματα του κειμένου της παραπάνω παραβολής.

Συμβουλευόμαστε τα *Λεξικά της α.ε. και της ν.ε.*, όπου χρειάζεται.

- Η (ευφόρηση) της γης είναι βασική προϋπόθεση για πλούσια παραγωγή αγροτικών προϊόντων.
- Σε ορισμένες δρασκείες ο (διελογίζετο) είναι μέσο επικοινωνίας με τον Θεό.
- Η (συνάξω) είναι ο τόπος συγκέντρωσης των πιστών στην Εβραϊκή δρασκεία.
- Στους αξιωματικούς του στρατού για πολύ σοβαρά αδικήματα επιβάλλεται η ποινή της (καθελῶ).
- Η (οικοδομήσω) κτιρίων γίνεται με την επίδλεψη των αρχιτεκτόνων.
- Οι επιτυχημένες εορταστικές εκδηλώσεις απαιτούν μακροχρόνιες (ήτοιμασας).

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

- Γνωρίσαμε τον τρόπο παραγωγής επιθέτων από ρήματα. Ανάλογα με τις καταλήξεις τους, αποκτούν διαφορετική σημασία. Ας θυμηθούμε ότι τα επίθετα με την κατάληξη:
 - τὸς σημαίνουν:
 - τέος σημαίνουν:
- Από τα ρήματα που ακολουθούν, σχηματίζουμε τα αντίστοιχα επίθετα, π.χ. μάχομαι: (-ιμος) μάχιμος.

πλέκω, ἄπτομαι, θαυμάζω, πράττω, διαβαίνω, τέρπω, ἄρχω, ἄρπάζω, οἰκτῖρω, ἀπεχθάνομαι

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Άσκηση

Στις προτάσεις που ακολουθούν, συμπληρώνουμε τους κατάλληλους ρηματικούς τύπους της μ.φ.:

- α. Πολλοὶ Πέρσαι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου διωκόμενοι
(φονεύομαι - οριστ. ενεστ.)
- β. Λακεδαιμόνιοι οὐκ Σκύθαις τόξοις (ἀνέχομαι
- οριστ. ενεστ., διαγωνίζομαι - απρ. ενεστ.)
- γ. Ἀγησίλαος τοὺς στρατιώτας καλῶς κωλύει τού-
τους ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ (βούλομαι - μτχ. ενεστ., παρασκευάζομαι
- απρ. ενεστ., μάχομαι - απρ. ενεστ.)
- δ. Κῦρος λέγει ὅτι ἡ ὁδὸς πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα. (εἰμί
- οριστ. μέλλ.)
- ε. Ἦλθομεν ἡμεῖς σοι περὶ τοῦ πολέμου. (συμβουλευόμεαι - μτχ.
μέλλ.)
- στ. Νῦν ἡμεῖς πρὸς τὴν τῶν πολεμίων χώραν. (πορεύομαι - οριστ.
μέλλ.)
- ζ. Ἄνθρωποι δοκοῦσι εὐθὺς ἐκ νέων οὐ τῶν ἀγαθῶν..... .
(παιδεύομαι - μτχ. ενεστ., κωλύομαι - απρ. μέλλ.)
- η. Ἐὰν πατέρα καὶ μητέρα τιμᾷς, εὐδαίμων (εἰμί - οριστ. μέλλ.)
- θ. Δίκαιοι σὺν Κυρίῳ (γίγνομαι - μτχ. ενεστ., εἰμί
- οριστ. μέλλ.)
- ι. Σεύθης οὐ τῶν οἰκιῶν ἐν ταῖς κόμαις. (φείδομαι - οριστ. μέλλ.)

Επαναληπτική
άσκηση
γραμματικής

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ασκήσεις

1. Στις προτάσεις που ακολουθούν, αναγνωρίζουμε το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο.

Συμβουλευόμαστε το *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

- α. Οὐ παραδίδομεν ὑμῖν τὰ ὄπλα.
- β. Οὗτος βούλεται διδάσκειν σε τὴν στρατηγίαν.
- γ. Μή με κρύψῃς τοῦτο, ὅπερ μέλλω παθεῖν.
- δ. Ἡ μωρία κακὰ τοῖς ἀνθρώποις φέρει.
- ε. Συμβουλευόμεθά σοι τί χρὴ ποιεῖν.
- στ. Ἀθηναῖοι εἶργον Λακεδαιμονίους τῆς θαλάσσης.
- ζ. Ἕλληνες οὐκ ἐδόκουν μετέχειν ἀρετῆς τοῖς βαρβάροις.

2. Με βάση τις γνώσεις μας και τις παρατηρήσεις από τις παραπάνω προτάσεις συμπληρώνουμε τα κενά:
- Άμεσο αντικείμενο είναι αυτό στο οποίο η ενέργεια του μεταβαίνει άμεσα.
 - είναι αυτό στο οποίο η ενέργεια του ρήματος μεταβαίνει έμμεσα.
 - Τα ρήματα που δέχονται δύο αντικείμενα ονομάζονται
 - Στη θέση άμεσου και έμμεσου αντικειμένου εκτός από πλάγια πτώση μπορεί να έχουμε ή

Αυτοαξιολόγηση	★	★★	★★★	★★★★	★★★★★
1. Γνωρίζω τις απόψεις του Αντισθένη για τον πλούτο.					
2. Γνωρίζω τι αναφέρεται για τον πλούτο στην παραβολή του άφρονος πλουσίου.					
3. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. ἔχω.					
4. Γνωρίζω για τα επίδετα που παράγονται από ρήματα.					
5. Γνωρίζω για την οριστ. ενεστ. και μέλλ. μ.φ.					
6. Γνωρίζω για την οριστ. μέλλ. του εἰμί.					
7. Γνωρίζω για το απαρ. ενεστ. και μέλλ. μ.φ.					
8. Γνωρίζω για τη μτχ. ενεστ. και μέλλ. μ.φ.					
9. Γνωρίζω για το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο.					

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο **Αίσωπος** στους διδακτικούς του μύθους με τρόπο αλληγορικό δίνει «μαθήματα ζωής» στους συγχρόνους του και σε όλους τους ανθρώπους διαχρονικά, στον βαθμό που η ανθρώπινη φύση δε μεταβάλλεται. Στον μύθο που ακολουθεί θα δούμε πως η βία και ο καταναγκασμός δεν είναι το αποτελεσματικότερο μέσο καθοδήγησης των ανθρώπων, αντίθετα με την πεποίθηση των εκάστοτε ισχυρών.

Ο θεός Ήλιος, ανάγλυφο,
Μουσείο Περγάμου, Βερολίνο

Ο βοριάς και ο ήλιος ή πώς η πειδώ νικάει τη βία

Βορέας καὶ Ἥλιος περὶ δυνάμεως ἥριζον· ἔδοξε δὲ αὐτοῖς ἐκείνῳ τὴν νίκην ἀπονεῖμαι, ὅς ἂν αὐτῶν ἄνθρωπον ὁδοιπόρον ἐκδύση. Καὶ ὁ Βορέας ἀρξάμενος σφοδρὸς ἦν· τοῦ δὲ ἀνθρώπου ἀντεχομένου τῆς ἐσθῆτος μᾶλλον ἐπέκειτο. Ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ ψύχους καταπονούμενος ἔτι μᾶλλον καὶ περιττοτέραν ἐσθῆτα προσελάμβανεν, ἕως ἀποκαμὼν ὁ Βορέας τῷ Ἠλίῳ μεταπαρέδωκε. Κάκεινος τὸ μὲν πρῶτον μετρίως προσέλαμψε· τοῦ δὲ ἀνθρώπου τὰ περισσὰ τῶν ἱματίων ἀποτιθεμένου σφοδρότερον τὸ καῦμα ἐπέτεινε, μέχρις οὗ πρὸς τὴν ἀλέαν ἀντέχειν μὴ δυνάμενος ἀποδυσάμενος ποταμοῦ παραρρέοντος ἐπὶ λουτρὸν ἀπήει. Ὁ λόγος δηλοῖ, ὅτι πολλάκις τὸ πείδειν τοῦ βιάζεσθαι ἀνυστικώτερόν ἐστι.

Αἰσώπου, *Μῦθοι*, 46.1

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἤριζον (οριστ. πρτ. του ρ. ἐρίζω) μάλωναν
περί δυνάμεως ποιος είναι πιο δυνατός
ἔδοξε δὲ αὐτοῖς συμφώνησαν αυτοί
τὴν νίκην ἀπονεῖμαι (απρ. αορ. του
ρ. ἀπονέμω) να απονεύουν τη νίκη
ὃς ἂν ἐκδύσῃ (υποτ. αορ. του ρ. ἐκδύω)
ὁποῖος τυχόν γδύσει
ἀντεχομένου τῆς ἐσθῆτος (μτχ. ενεστ.
του ρ. ἀντέχομαι) τυλίχτηκε σφικτά μέσα
στο πανωφόρι του
ἐπέκειτο επέμενε (ενν. ο βοριάς)
καταπονούμενος (μτχ. ενεστ. του
ρ. καταπονοῦμαι) επειδή ταλαιπωρούνταν
προσελάμβανεν (οριστ. πρτ. του
ρ. προσλαμβάνω) ἔριχνε περισσότερα
ρούχα πάνω του

ἀποκαμών (μτχ. αορ. του ρ. ἀποκάμνω)
αφού, επειδή κουράστηκε
μεταπαρέδωκε ἔδωσε τη σειρά του,
ἔδωσε τη σκυτάλη (μτφ.)
μετρίως προσέλαμψε (οριστ. αορ. του
ρ. προσλάμπω) ἔλαμψε με μέτρο
ἀποτιθεμένου αφού ἔβγαλε
σφοδρότερον τὸ καῦμα ἐπέτεινε
(οριστ. αορ. του ρ. τείνω) ἔκανε τη ζέστη
πιο έντονη
πρὸς τὴν ἀλέαν ἀντέχειν να αντέξει
τον καύσωνα
ἀνυστικώτερόν ἐστι είναι
αποτελεσματικότερο

Λεξιθήρες

Ερωτήσεις

- Αφού με τη βοήθεια των αποσκευών μας κατανοήσουμε το συμβολικό περιεχόμενο του μύθου, συμπληρώνουμε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν:
 - Ο Βορέας συμβολίζει εκείνους που χρησιμοποιούν τη ως μέσο καθοδήγησης των ανθρώπων.
 - Ο Ήλιος αντιπροσωπεύει όσους χρησιμοποιούν την
 - Ο παγωμένος βοριάς οδήγησε τον οδοιπόρο να
 - Ο Ήλιος, αυξάνοντας την ένταση της ζέστης, ἔκανε τον οδοιπόρο να.....
 - Ὡς προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, αποτελεσματικότερος ήταν ο
- Σύμφωνα με τον μύθο η πειδὼ είναι αποτελεσματικότερη από τον καταναγκασμό. Αφηγούμαστε σε μία παράγραφο 70-80 λέξεων μια προσωπική εμπειρία που ενισχύει αυτήν την άποψη.

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

- Στον πίνακα που ακολουθεί, επιλέγουμε από τη στήλη Β τις λέξεις της ν.ε. που είναι ετυμολογικά συγγενείς με τις λέξεις της α.ε. από το κείμενο στη στήλη Α.

Συμβουλευόμαστε τα Λεξικά της α.ε. και της ν.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
i. ἀρξάμενος	αρχικός, άξιος, έναρξη
ii. ἀπονεῖμαι	παράνομος, νόημα, πρόνοια
iii. προσελάμβανεν	κατάληψη, εκπληκτικός, εγκατάλειψη
iv. μεταπαρέδωκε	πανδοχείο, δώρο, επίδοση
v. ἀποτιθεμένου	θύμα, παρακαταθήκη, μάθημα
vi. δυνάμενος	δυνάστης, δύση, δυτικός
vii. λόγος	διάλεξη, λάθος, λογαριασμός
viii. πείθειν	έμπιστος, πεποίθηση, έμπειρος

2. Στις προτάσεις που ακολουθούν συμπληρώνουμε τα κενά με την κατάλληλη ομόρριξη λέξη της ν.ε. των λέξεων του κειμένου: προσελάμβανεν, αποτιθεμένου, ἔδοξε, ἀπονείμει, δυνάμενος. Επιλέγουμε από την παρένθεση.

Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε., όπου χρειάζεται.

- α. Η πρωτοβουλιών είναι χαρακτηριστικό της ηγετικής προσωπικότητας. (κατάληψη, ανάληψη, πρόληψη)
- β. Το του κειμένου εντοπίζεται συνήθως στον πρόλογο. (πρόδεμα, επίδεμα, δέμα)
- γ. Η απόφαση έρχεται σε ρήξη με τη λογική. (παράδοξη, άδοξη, ένδοξη)
- δ. Οι ενέργειες ενός ηγέτη για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της χώρας του πρέπει να είναι (νόμιμες, νομικές, νομοταγείς)
- ε. Οι χαρακτήρες δε χάνουν εύκολα το κουράγιο τους. (δυνητικοί, δυνατοί, δυναστευτικοί)

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άσκηση

Από τα επιρρήματα της α.ε. που ακολουθούν παράγουμε επίθετα της ν.ε.:

- ὀπισθεν
 ὀψὲ
 πέρυσι
 χθὲς
 ῥάγδην (=βίαια, δυνατά)
 καθόλου (=γενικά)

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

1. Συμπληρώνουμε τα κενά που ακολουθούν με τα ρηματικά πρόσωπα οριστ. παρατατικού και αορίστου μ.φ. των ρημάτων που δίνονται:
 - α. κωλύομαι (α' ενικό πρόσ. οριστ. πρτ.):
 - β. στρατεύομαι (β' ενικό πρόσ. οριστ. αορ.):
 - γ. μνημονεύομαι (γ' ενικό πρόσ. οριστ. πρτ.):
 - δ. εὔχομαι (α' πληθυντικό πρόσ. οριστ. αορ.):
 - ε. ταραττομαι (β' πληθυντικό πρόσ. οριστ. πρτ.):
 - στ. βλάπτομαι (γ' πληθυντικό πρόσ. οριστ. αορ.):
 - ζ. ἀλλάττομαι (α' ενικό πρόσ. οριστ. αορ.):
 - η. ἐλέγχομαι (α' πληθυντικό πρόσ. οριστ. πρτ.):

2. Σχηματίζουμε το απαρέμφατο και τη μετοχή του αορίστου μ.φ. στο δηλυκό γένος για καθένα από τα ρήματα που ακολουθούν.

Ρήμα	Απαρέμφατο	Μετοχή
κολάζομαι		
βουλεύομαι		
διδάσκομαι		
γυμνάζομαι		
δύομαι		

3. Αναγνωρίζουμε το είδος των αντωνυμιών στις ακόλουθες προτάσεις και τις μεταφέ-
ρουμε στον ίδιο τύπο του αντίθετου αριθμού.

- Τί νέον;
- Τίς ὁ χώρος ἐστι;
- Ὁ πατήρ χαίρει ταῖς ἐπιστολαῖς, ἃς ὁ υἱὸς γράφει.
- Ὅστις ὑψώσει ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.
- Ἐξ ὧν περ ἀκούω, οἱ πολέμιοι ἔρχονται.
- Ὅρῳ μέν τινα τῶν Σωκράτους μαθητῶν.
- Ἐκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη, μενέτω.

Επαναληπτική
άσκηση γραμματικής

Αυτοαξιολόγηση

- Γνωρίζω πού οδήγησε η σκληρότητα στην άσκηση της εξουσίας από τον Πausanias.
- Γνωρίζω για την επιβολή του δίκαιου του ισχυρού.
- Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. ήγούμαι.
- Γνωρίζω για τα επίδετα που παράγονται από επιρρήματα.
- Γνωρίζω για την οριστ. πρτ. και αορ. μ.φ.
- Γνωρίζω για το απαρέμφατο και τη μετοχή αορίστου μ.φ.
- Γνωρίζω για την ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς, τί.
- Γνωρίζω για την αόριστη αντωνυμία τίς, τίς, τί.
- Γνωρίζω για τις αναφορικές αντωνυμίες ὅς, ἥ, ὃ και ὅστις, ἥτις, ὅ,τι.

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο Πολύκλειτος, ένας από τους πιο σημαντικούς γλύπτες της αρχαίας Ελλάδας, βασισμένος σε ιδέα του Χρυσίππου για το κάλλος ως αποτέλεσμα απόλυτης συμμετρίας και ως σύστημα ισόρροπων αναλογιών, κατέγραψε τα μυστικά της τέχνης του σε ένα βιβλίο με τον τίτλο *Κανών*. Τις αρχές που περιέγραψε τις εφάρμοσε σε ένα γλυπτό υπόδειγμα, τον Δορυφόρο, το οποίο πήρε το όνομα *Κανών*. Δεν σώζονται ούτε γραπτά ούτε γλυπτά έργα του Πολυκλείτου, αλλά είναι γνωστά από αρχαίες πηγές και ρωμαϊκά αντίγραφα. Ο *Γαληνός* (2ος αι. μ.Χ.), ιατρός και «πατέρας» της Φαρμακευτικής, γράφει για τον Κανόνα του Πολυκλείτου:

Δορυφόρος του Πολυκλείτου.
Grand Palais, Παρίσι

Κανόνας του Πολυκλείτου

Τὸ δὲ κάλλος ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρίᾳ συνίστασθαι νομίζει [Χρυσίππος], δακτύλου πρὸς δάκτυλον δηλονότι καὶ συμπάντων αὐτῶν πρὸς τε μετακάρπιον καὶ καρπὸν καὶ τούτων πρὸς πῆχυν καὶ πήχεως πρὸς βραχίονα καὶ πάντων πρὸς πάντα, καθάπερ ἐν τῷ Πολυκλείτου Κανόνι γέγραπται. Πάσας γὰρ ἐκδιδάξας ἡμᾶς ἐν ἐκείνῳ τῷ συγγράμματι τὰς συμμετρίας τοῦ σώματος ὁ Πολύκλειτος ἔργῳ τὸν λόγον ἐβεβαίωσε δημιουργήσας ἀνδριάντα κατὰ τὰ τοῦ λόγου προστάγματα καὶ καλέσας δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα, καθάπερ καὶ τὸ σύγγραμμα, Κανόνα. Τὸ μὲν δὴ κάλλος τοῦ σώματος ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρίᾳ κατὰ πάντας ἰατρούς τε καὶ φιλοσόφους ἐστίν.

Γαληνοῦ, *Περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος Δογμάτων*, 5, 3.15-16

Πολύκλειτος

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

μόριον μέλος, μέρος, συστατικό
μετακάρπιον παλάμη
καὶ πάντων πρὸς πάντα και κάθε
μέρους (του σώματος), με όλα τα μέρη

ἔργῳ τὸν λόγον ἐβεβαίωσε έμπρακτα
επιβεβαίωσε τη θεωρία
κατὰ τὰ τοῦ λόγου προστάγματα
σύμφωνα με όσα όριζε η θεωρία

Ερωτήσεις

1. Ποιες πληροφορίες αντλούμε από το κείμενο για το σύγγραμμα και το γλυπτό του Πολυκλείτου με την ονομασία Κανών;
2. Αναζητούμε πληροφορίες για γλύπτες της αρχαιότητας και τα έργα τους.
3. Συγκρίνουμε τις αντιλήψεις για το μέτρο και την αρμονία στην τέχνη που εκφράζονται στο κείμενο της ενότητας του βιβλίου μαθητή/τριας και στο παραπάνω απόσπασμα. Ποιες ομοιότητες διαπιστώνουμε στο πέρασμα των αιώνων;

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β στη ν.ε.

Στήλη Α	Στήλη Β
i. μορίων	α. συγγραφέας
ii. συνίστασθαι	β. διδαχή
iii. γέγραπται	γ. εκλογή
iv. εκδιδάσας	δ. ουσία
v. λόγου	ε. μέρος
vi. καλέσας	στ. στήθος
vii. ἐστὶν	ζ. σύγκληση

2. Επιλέγουμε την κατάλληλη από τις λέξεις της παρένθεσης, για να συμπληρώσουμε τα κενά των ακόλουθων προτάσεων:
 - α. Την έκτακτη (πρόσκληση, σύγκληση, σύγκλιση) του Διοικητικού Συμβουλίου ζήτησαν δύο από τα μέλη του, γνωστοποιώντας την (πρόκληση, παράκληση, πρόσκληση) στα υπόλοιπα μέλη.
 - β. Στον όρκο του Ιπποκράτη γίνεται (επίκληση, παράκληση, πρόσκληση) των θεών Απόλλωνα, Ασκληπιού, Υγείας και Πανάκειας.
 - γ. Η κατασκευάστρια αυτοκινητοβιομηχανία αποφάσισε την (παράκληση, ανάκληση, έκκληση) συγκεκριμένων μοντέλων της για αποκατάσταση δυσλειτουργιών.
 - δ. Νέοι γοητεύονται από διαδικτυακές (προσκήσεις, προκλήσεις, επικλήσεις) και δέτουν σε κίνδυνο τη σωματική τους ακεραιότητα, για να δείξουν ότι δεν αποφεύγουν τον κίνδυνο.
 - ε. Απευδύνεται κατεπεύγουσα (πρόσκληση, έκκληση, επίκληση) για οικονομική βοήθεια των πλημμυροπατών.

3. Αντιστοιχίζουμε τη λέξη της στήλης Α με την απόδοση του περιεχομένου της στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
i. ανάκληση	α. ικεσία, κυρίως προς το δείο
ii. επίκληση	β. ενέργεια που προκαλεί αντίδραση
iii. πρόκληση	γ. κάλεσμα
iv. παράκληση	δ. ακύρωση, επαναφορά
v. πρόσκληση	ε. ιερή ακολουδία, αίτημα για χάρη

4. Αναζητούμε στο Λεξικό της νε. τη διαφορά των λέξεων σύγκληση και σύγκλιση και τις εντάσσουμε σε φράσεις.

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

- Από τις ακόλουθες λέξεις: βαρύς, ἄλλος εὐγενής, ἄμισθος, βαίνω, ἐπὶ σχηματίζουμε επιρρήματα, χρησιμοποιώντας την κατάλληλη κατάληξη: -τε, -κίς, -ί, -δην, -ως, -ῶς.
- Χαρακτηρίζουμε τα ακόλουθα επιρρήματα τοπικά, τροπικά, ποσοτικά, χρονικά: ἐσκεμμένως, ἐκάστοτε, Μεγαροῖ, ἄλλως, μυριάκις, ἐκεῖθεν, ἐδελοντί
- Επιλέγουμε από ποια λέξη παράγονται τα ακόλουθα επιρρήματα. Κυκλώνουμε την ορθή.
 - πάντοθεν < πᾶς/πάσσω
 - ἐδελοντί < ἔδος/ἐδέλων
 - ἄριστίνδην < ἄριστος/ἄρέσω
 - πανδημεῖ < πάνδημος/πανδαισία
 - ἀγεληδὸν < ἀγέλη/ἀγέλας

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

- Συμπληρώνουμε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν:
 - Πάντα δοκοῦσιν οἱ Καρχηδόνιοι φρονίμως. (απρ. πρκ. του πράττομαι)
 - Στέφανον ὕπιστον (οριστ. πρκ. του δέχομαι, β' εν. πρόσ.)
 - Πολλὰ μὲν οὖν καὶ μεγάλα ἔργα τῆς πόλεως τῇδε (εδώ) θανμάζεται. (μτχ. πρκ. του γράφομαι σε ονομ. πληθ.)
 - Φαίνεται ἔχουσα τὴν ἐπωμίδα (μτχ. πρκ. του λύομαι σε αιτ.)
 - Τῶν ἄστρον ἡ τάξις (οριστ. πρκ. του ὀρίζομαι)
 - Καὶ τὸν ἀγρὸν εὖ λέγουσιν. (απρ. πρκ. του φυτεύομαι)
 - (μτχ. πρκ. του ὀπλίζομαι, σε ονομ. πληθ. αρσ. γεν.)
δὲ φαύλως ἀνεπλήρουν τῇ προθυμίᾳ τὴν τῆς παρασκευῆς ἔνδειαν.

2. Στις ακόλουθες προτάσεις σχηματίζουμε τα απαρέμφατα και, με βάση τη σημασία του ρήματος από το οποίο εξαρτώνται, αναγνωρίζουμε το είδος τους. Κυκλώνουμε τη σωστή επιλογή.
- α. Φοβούμαι (απρ. ενεστ. του διελέγχω) σε. **ειδικό ή τελικό**
- β. Πολλά μὲν οὖν ἂν τις ἔχοι (μπορεί) καὶ ἄλλα (απρ. ενεστ. του λέγω) **ειδικό ή τελικό**
- γ. Τόν γε Δημάδην πάντες ὠμολόγουν ἀγαθὸν (απρ. ενεστ. του εἰμί) **ειδικό ή τελικό**
- δ. Οὗτοι (απρ. ενεστ. του κολάζω) ἐψηφίσαντο Πανσανίαν. **ειδικό ή τελικό**
- ε. Ἦγούμεθα τὸν Περίανδρον τὴν πόλιν. (απρ. μέλλ. του φυλάττω) **ειδικό ή τελικό**

Επαναληπτική
άσκηση γραμματικής

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

- Ποιο είναι το υποκείμενο των απαρεμφάτων στις ακόλουθες προτάσεις;
 - Ἡ δὲ Θήβη ἐπεθύμησεν ἰδεῖν τὸν ἄνδρα.
 - Ὁ δὲ Πελοπίδας ἐβούλετο τῶν πολεμίων ἐπικρατῆσαι.
 - Ταῦτα μὲν οὕτω γενέσθαι φασιν οἱ πλείστοι τῶν συγγραφέων.
 - Καὶ γὰρ ἀνδρεῖος ἐδόκει καὶ καρτερικὸς εἶναι οὗτος.
 - Ῥῆμην τὴν ἐμαυτοῦ γυναῖκα πασῶν σωφρονεστάτην εἶναι τῶν ἐν τῇ πόλει.
- Στις παραπάνω προτάσεις βρίσκουμε πού υπάρχει ταυτοπροσωπία και πού ετεροπροσωπία.
- Νομίζει Τίμαιος Ἀρεταῖον αὐτὸν ἀπὸ τῆς μητρὸς Ἀρετῆς καλεῖσθαι (ὅτι ονομάζεται).
 - Εντοπίζουμε στην παραπάνω πρόταση το υποκείμενο του ρήματος και του απαρεμφάτου.
 - Υπάρχει ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία;
 - Γράφουμε την πρόταση, κάνοντας τις απαραίτητες μετατροπές, αν υποκείμενο του ρ. είναι τα:
 - ἡμεῖς, ii. ὑμεῖς, iii. τινές, iv. σὺ, v. ἐγώ
- Τὰ μὴ γενόμενα οὕτω πιστεύομεν εἶναι δυνατά.
 Χαρακτηρίζουμε συντακτικά τον υπογραμμισμένο ὄρο.
 Σε ποια πτώση βρίσκεται;
 Εξηγούμε πώς καταλήξαμε στο συμπέρασμά μας:

- Καλὸς δόξεις πολλοῖς εἶναι.
 Ποιο είναι το εννοούμενο υποκείμενο στην παραπάνω πρόταση;
 Κάνουμε τις απαραίτητες μετατροπές, αν υποκ. είναι τα: α) ἡμεῖς, β) ὑμεῖς.

Αυτοαξιολόγηση

1. Γνωρίζω για τον ναό της Αγίας του Θεού Σοφίας.
2. Γνωρίζω για τον Δορυφόρο του Πολυκλείτου.
3. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. καλῶ.
4. Γνωρίζω για τα παράγωγα επιρρήματα.
5. Γνωρίζω για την οριστική πρκ. και υπερσ. μ.φ.
6. Γνωρίζω για το απρ. και τη μτχ. πρκ. μ.φ.
7. Γνωρίζω για το υποκείμενο του απρ. (ταυτοπροσωπία, ετεροπροσωπία).

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στο ακόλουθο απόσπασμα ο Έλληνας περιηγητής και γεωγράφος **Παυσανίας** (2ος αι. μ.Χ.) στο σύγγραμμά του *Ἑλλάδος Περιήγησις* αναφέρεται στον Σοφοκλή και μας μεταφέρει τον θαυμασμό που έτρεφαν οι Αθηναίοι για τον μεγάλο τραγικό.

Παυσανίου, *Ἑλλάδος Περιήγησις*, χειρόγραφο του 1485, Φλωρεντία

Ένα νέο αστέρι στο στερέωμα...

Εἰσὶ δὲ Ἀθηναίοις εἰκόνες ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ τραγωδίας καὶ κωμωδίας ποιητῶν. Τραγωδίας δὲ κεῖνται τῶν φανερῶν Εὐριπίδης καὶ Σοφοκλῆς. [...] Λέγεται δὲ Σοφοκλέους τελευτήσαντος ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν Λακεδαιμονίους, καὶ σφῶν τὸν ἡγούμενον ἰδεῖν ἐπιστάντα οἱ Διόνυσον κελεύειν τιμαῖς, ὅσαι καδεστήκασιν ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι, τὴν Σειρῆνα τὴν νέαν τιμᾶν· καὶ οἱ τὸ ὄναρ ἐς Σοφοκλέα καὶ τὴν Σοφοκλέους ποίησιν ἐφαίνετο ἔχειν, εἰώδασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν.

Παυσανίου, *Ἑλλάδος Περιήγησις*, Ἀττικά Ι,21, 1

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

εἰκόνες ανδριάντες
φανερὸς γνωστός
Σοφοκλέους τελευτήσαντος όταν πέθανε ο Σοφοκλής, μετά τον θάνατο του Σοφοκλή
ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν Λακεδαιμονίους ὅτι εισέβαλαν στην Αττική οι Λακεδαιμόνιοι
σφῶν τὸν ἡγούμενον ἰδεῖν ἐπιστάντα οἱ Διόνυσον κελεύειν τιμαῖς, ὅσαι καδεστήκασιν ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι, τὴν Σειρῆνα τὴν νέαν τιμᾶν ο επικεφαλῆς τους εἶδε τον Διόνυσο στο όνειρό του να τον παρακινεῖ να τιμούν την καινούρια Σειρήνα με τις καδιερωμένες για τους νεκρούς τιμές

ὄναρ το όνειρο
τὸ ὄναρ ἐς Σοφοκλέα καὶ τὴν Σοφοκλέους ποίησιν ἐφαίνετο ἔχειν του φαινόταν πως το όνειρο αναφερόταν στον Σοφοκλή και την ποιητικὴ του τέχνη
εἰώδα (πρκ. με σημασία ενεστ.) συνηθίζω
νῦν (επιρρ.) τώρα
τὸ ἐπαγωγὸν η γοητεία
εἰκάζω παρομοιάζω, απεικονίζω

Λεξιθῆρες

Ερωτήσεις

1. Αναδιηγούμαστε με συντομία το περιεχόμενο του αποσπάσματος.
2. Ποια θέση φαίνεται να καταλαμβάνει ο Σοφοκλής στη χορεία των δραματουργών, σύμφωνα με το κείμενο;
3. Το θέατρο είναι δημιούργημα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Η σημασία που του απέδιδαν οι πρόγονοί μας φαίνεται από τη δημιουργία πολλών θεάτρων και ωδείων στον ελληνικό χώρο, τη Μικρά Ασία και τη Μεγάλη Ελλάδα. Αναζητούμε στο διαδίκτυο ένα ή και περισσότερα θέατρα κοντά στον τόπο διαμονής μας και αναλαμβάνουμε μία ομαδική εργασία σχετική με τον συγκεκριμένο χώρο.

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Εντοπίζουμε στις ακόλουθες προτάσεις λέξεις παράγωγες του ρ. δράω -ῶ και τις αντικαθιστούμε με συνώνυμες.
 - α. Στο διήγημα που διδαχτήκαμε η ιστορία διαδραματίζεται σε ένα ορεινό χωριό της Κρήτης κατά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και περιγράφει τα δραματικά γεγονότα της Μάχης της Κρήτης.
 - β. Η επίδραση του φαρμάκου ήταν εμφανής μετά από σύντομο χρονικό διάστημα, ανακουφίζοντας τον ασθενή από τους πόνους.
 - γ. Ένας δραστήριος και δημιουργικός άνθρωπος γίνεται κινητήριος δύναμη για όλους όσοι εργάζονται μαζί του.
2. α. Αντιστοιχίζουμε τα στοιχεία της στήλης Α του πίνακα που περιλαμβάνει ομόρριζα του ρ. δράω με τις λέξεις της στήλης Β, ώστε να σχηματίσουμε ονοματικά σύνολα.
 - β. Στη συνέχεια με τα ονοματικά σύνολα σχηματίζουμε προτάσεις.

Στήλη Α	Στήλη Β
i. διαδραστική	α. καλλιτέχνης
ii. επιδραστικός	β. μουσικοχορευτικό
iii. μελοδραματικό	γ. ουσία
iv. δραστική	δ. έργο
v. αδρανή	ε. γεγονός
vi. δρώμενο	στ. εφαρμογή
vii. δραματικό	ζ. υλικά

3. Πολλές φορές συγχέουμε τις οικογένειες λέξεων. Έτσι τα ρήματα δράω -ῶ, δράττομαι (=πιάνω με το χέρι), (ἀπό) διδράσκω (=δραπετεύω) παράγουν λέξεις διαφορετικής σημασίας που ενδέχεται να μας παρασύρουν σε λάθη. Κατατάσσουμε τις παρακάτω λέξεις στη σωστή οικογένεια.

δραπέτης, δραστήριος, αναπόδραστος, αδράχτι, δραχμή, αδράνεια, αδράχνω, δράμα, δραπέτευση

δράω -ῶ	δράττομαι	(ἀπό) διδράσκω

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

Σχηματίζουμε σύνθετες λέξεις της α.ε. με πρώτο συνθετικό ουσιαστικό ή επίδετο, επιλέγοντας το κατάλληλο θ' συνθετικό:

Πίνακας 1

Στήλη Α	Στήλη Β	Σύνθετο ουσιαστικό με α' συνθετικό ουσιαστικό
α. παῖς	1. κολέω (=φροντίζω)	
β. οἰωνός	2. δέχομαι	
γ. ἀγρός	3. τρίβω	
δ. δῶρον	4. οἰκῶ	
ε. βοῦς	5. σκοπῶ	

Πίνακας 2

Στήλη Α	Στήλη Β	Σύνθετο επίδετο με α' συνθετικό επίδετο
α. βαρὺς	1. ποὺς	
β. ἔξ	2. θυμός	
γ. ὀκτῶ	3. ποὺς	
δ. βραδὺς	4. μὴν	

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

1. Συμπληρώνουμε τα κενά βάζοντας τη λέξη που βρίσκεται σε παρένθεση στον κατάλληλο τύπο.

Οἱ (βασιλεύς) τῆς Περσίας μεθ' (ἱππεύς, γεν. πληθ.) εἰς τὰς σατραπείας ἤλαυνον, οἱ δ' (ἱερεὺς) τοῦ ἄστεως συμπρούπεμπον (έστελναν μαζί) (βασιλεύς, δοτ. πληθ.) καὶ βοῦς τοῖς θεοῖς ἔδνον· οἱ δ' ἐν αὐταῖς κάτοικοι ὑπεδέχοντο (βασιλεύς, αιτ. πληθ.) καὶ προσεκόμιζον αὐτοῖς δῶρα, βοῦς καὶ ἵππους χρυσοχαλίνους. Καὶ οἱ πτωχοὶ δὲ τῶν ὑπηκόων, (χαλκεύς, ονομ. πληθ.) καὶ βουκόλοι, προσέφερον ὅπλα καὶ τυρὸν καὶ τρωκτά. Ὁ δὲ βασιλεύς, ὅτε εἰς (πόλις, αιτ. ενικ.) ἐπανῆγεν, δῶρα ὁμοίως διὰ πρέσβων ἔπεμπε.

Αναγνωστικό Ζούκη

2. Συνδέουμε τα ουσιαστικά που βρίσκονται σε ίδιο αριθμό και πτώση, σύμφωνα με το παράδειγμα:

κόρακα	πελέκεως	κύλικες	πόλεσι
γεννήσει	κράτησιν	γειτόνων	λάρυγγα
λέουσι	γέροντες	βεβαιώσεως	λιμένι
θεραπόντων	σάλπιγξι	πτέρυγι	χελιδόνων
φλέβες	κλητήρων	τάπητα	πράκτορος
ἄστεως	θάρρει	γίγασι	δαίμονες

3. Διορθώνουμε το λάθος στο ουσιαστικό που βρίσκεται στην παρένθεση, ώστε αυτό να συμφωνεί με το επίθετο ή την αντωνυμία για να δημιουργηθούν ονοματικά σύνολα.
- τίσι (στόματος)
- μέγιστος (ήγεμόνος)
- σοφοῖς (ἄρχοντα)
- ἀγαθῶν (ἱππεῖς)
- μικρὸν (χιτῶνι)
- τινὶ (πόλις)
- πλουσίους (γέροντες)
4. Μεταφέρουμε τα ακόλουθα ουσιαστικά στην αντίστοιχη πτώση του άλλου αριθμού:

χρέους		γίγαντας	
ἀστέρος		βασιλεῦ	
πήχεως		παιᾶνας	
τάπητι		κόνωψι	
δελφῖσι		ἱππέως	
φλόγες		στελέχη	
κίονα		σάπωνος	
ὦ ἑλέφαν		ἀνδριάντων	

5. Στο κείμενο συναντήσαμε τα ουσιαστικά: εἰκόνες, Σειρήνα, ποιημάτων. Συμπληρώνουμε στον ακόλουθο πίνακα τις πλάγιες πτώσεις τους:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Γενική						
Δοτική						
Αιτιατική						

Αυτοαξιολόγηση

1. Γνωρίζω για τον Σοφοκλή, τον αρχαίο τραγικό ποιητή.
2. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. δρῶ.
3. Γνωρίζω για τη σύνδεση με πρώτο συνδετικό λέξη κλιτή-όνομα.
4. Γνωρίζω για τη γ' κλίση ουσιαστικών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στην πραγματεία του *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς*, ο **Πλούταρχος** υποστηρίζει πως τα κατορθώματα του Αλέξανδρου ήταν αποτέλεσμα της αρετῆς του και όχι της ευνοϊκῆς ἐπίδρασης τῆς τύχης. Το ἔργο χωρίζεται σε δύο Λόγους. Στον Α΄ Λόγο ο Πλούταρχος παρουσιάζει τον Αλέξανδρο να συνομιλεῖ με τὴ θεά Τύχη και να υποστηρίζει πως τα κατορθώματά του ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἀνδρείας και τῆς ἐνάρετης ζωῆς του. Στον Β΄ Λόγο δίνεται ἐμφαση στὴν ἀρετὴ του Αλέξανδρου μέσω παραδειγμάτων που ἐπιλέγει ο Πλούταρχος ἀπὸ τὴ δράση και τὶς ἐπιλογές του μεγάλου στρατηλάτη.

Το ἀπόσπασμα που ἀκολουθεῖ ἀνήκει στὸν Α΄ Λόγο και ἀναφέρεται στὴν ἐπίδραση τῆς γνώσης και τῆς φιλοσοφίας στὴν ἀποτελεσματικότητα του Αλέξανδρου.

Προσωπογραφίες σε νομίσματα

Δράξασθε παιδείας!

Τίς γὰρ ἀπὸ μειζόνων ἢ καλλίωνων ἀφορμῶν ἀνήγετο, μεγαλοψυχίας, συνέσεως, σωφροσύνης, ἀνδραγαθίας, αἷς αὐτὸν ἐφωδίαζε φιλοσοφία πρὸς τὴν στρατείαν, καὶ πλείονας παρ' Ἀριστοτέλους τοῦ καθηγητοῦ ἢ παρὰ Φιλίππου τοῦ πατρὸς ἀφορμὰς ἔχων διέβαινεν ἐπὶ Πέρσας; Ἀλλὰ τοῖς μὲν γράφουσιν, ὡς Ἀλέξανδρος ἔφη ποτὲ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν ἀκολουθεῖν αὐτῷ τῆς στρατείας ἐφόδιον, πιστεύομεν, Ὅμηρον σεμνύνοντες· ἂν δέ τις φῇ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν παραμυθία πόνου καὶ διατριβὰς ἔπεσδαι σχολῆς γλυκείας, ἐφόδιον δ' ἀληθῶς γεγονέναι τὸν ἐκ φιλοσοφίας λόγον καὶ τοὺς περὶ ἀφοβίας καὶ ἀνδρείας ἔτι δὲ σωφροσύνης καὶ μεγαλοψυχίας ὑπομνηματισμούς, καταφρονοῦμεν;

Πλουτάρχου, *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς* 4 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἀπὸ μειζόνων ἢ καλλιόνων ἀφορμῶν
 με σπουδαιότερες και καλύτερες
 προϋποθέσεις
ἀνήγεται ξεκινούσε
ἀνδραγαθία γενναιότητα
στρατεία εκστρατεία
πλείονας περισσότερες
ἀφορμή μέσα, πόροι
σεμνύνω επαινώ, τιμώ
ἂν δέ τις φῇ στην περίπτωση που
 κάποιος έλεγε

παραμυθία πόνου ανακούφιση από
 τον κόπο
καὶ διατριβὰς σχολῆς γλυκείας και
 ευχάριστη απασχόληση στον ελεύθερο
 χρόνο
ἔπεσθαι ὅτι τον ακολουθούν
ὑπομνηματισμούς υπενθυμίσεις
καταφρονοῦμεν υποτιμάμε,
 δε λογαριάζουμε

Λεξιθήρες

Ερωτήσεις

1. Με ποιες αρετές «εφοδίασε» η φιλοσοφία τον Αλέξανδρο, όταν ξεκίνησε την εκστρατεία του για την κατάκτηση της Ασίας;
2. Γιατί ο Αλέξανδρος είχε μαζί του στην εκστρατεία του τα Ομηρικά έπη;

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β και κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε να δημιουργήσουμε αποδεκτά ονοματικά σύνολα στη ν.ε.

Συμβουλευόμαστε το *Λεξικό της ν.ε.*, αν χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
i. γραφικός	α. έργο
ii. άγραφος	β. διατύπωση
iii. συγγραφικός	γ. δεοντολογία
iv. επιγραμματικός	δ. νόμος
v. δημοσιογραφικός	ε. χαρακτήρας

2. Σχηματίζουμε προτάσεις με τα παραπάνω ονοματικά σύνολα.

Λεξιλογική
 άσκηση

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Λαμβάνοντας υπόψη μας τις καταλήξεις, κατατάσσουμε τα παρακάτω επιρρήματα σε τοπικά, τροπικά, ποσοτικά ή χρονικά:

ἀναφανδόν, ἀνέκαθεν, ἀπνευστί, δεκάκις, Πειραιόθεν, σποράδην, χαλεπῶς, λάξ,
 ἔξωθεν, οὐρανόθεν, σωρηδόν, ὁσάκις, Μεγαράδε, μυριάκις, μηδέποτε, μετωπηδόν,
 βαρβαριστί, εὐκόλως, ἄττικιστί, ἔνδοθεν

2. Δημιουργούμε σύνθετες λέξεις με τα ακόλουθα συνθετικά:

α. ἄστυ + ἄναξ	
β. πόντος + περάω -ω	
γ. σάρξ + φαγεῖν	
δ. ὕλη + τεμεῖν	
ε. τέλος + φέρω	
στ. ὁπώρα + φέρω	

3. Μεταφράζουμε τα επίθετα διαβατὸς και διαβατέος, με βάση την κατάληξή τους.

4. Από ποια ρήματα προέρχονται τα ακόλουθα ουσιαστικά;

φυγὰς, ἀμυντικός, ὠφέλιμος, σωτήριος, λοιπὸς

5. Παράγουμε επίθετα της ν.ε. από τα παρακάτω ρήματα:

στέγω, λάμπω, θάλλω, ἐρίζω, μάχομαι

6. Κατατάσσουμε τα ακόλουθα ρηματικά επίθετα, ανάλογα με τη σημασία τους, σύμφωνα με το παράδειγμα:

ἄπρακτος, ἄπτός, πλεκτός, ὁρατός, θανυμαστός, ἀστράτευτος, ἱατός, γραπτός

Ρηματικά επίθετα σε -τος σημαίνουν:		
ὅ,τι η μετοχή παρακειμένου ή η μετοχή ενεστώτα ή αορίστου	εκείνον που μπορεί να πάθει ὅ,τι δηλώνει το ρ.	εκείνον που αξίζει να πάθει ὅ,τι δηλώνει το ρήμα
λυτὸς	προσιτός	πιστός (=αξιόπιστος)
δνητὸς		

7. Τι δηλώνουν τα ρηματικά επίθετα σε -τέος (πβ. ν.ε. ανεξεταστέος μαθητής); Σημαίνουν εκείνον που

Αποδίδουμε το νόημα των ακόλουθων ρηματικών επιθέτων:

γραπτέος

λεκτέος

τιμητέος

διδασκτέος

8. Συγκεντρώνουμε φράσεις με ρηματικά επίθετα σε -τέος στη ν.ε.

9. Τα ακόλουθα επίθετα, παράγωγα από ρήματα, δηλώνουν σύμφωνα με την κατάληξή τους αυτόν που έχει ικανότητα να κάνει ὅ,τι δηλώνει το ρήμα. Εξηγούμε τη σημασία τους σύμφωνα με το παράδειγμα:

μάχιμος	ικανός να μάχεται
φρόνιμος	
ἀμυντικὸς	
δηλωτικὸς	
σωτήριος	
δραστήριος	

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

- Μετατρέπουμε τα ρήματα των προτάσεων σε όλους τους υπόλοιπους χρόνους της μ.φ.
 - Λύεται πᾶς ὁ τῆς ψυχῆς χειμών.
 - Φθόνος οὐκ εὐπετῶς θεραπεύεται.
 - Παύονται ἐρχόμενοι εἰς Ἀθήνας.
 - Ὁ συγγραφεὺς ἄρχεται τῆς γραφῆς.
- Μεταφέρουμε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στους χρόνους που αναγράφονται στον πίνακα:

	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος
α. Ὁ παῖς ὑπὸ τῆς πείρας διδάσκεται.			
β. Δεδιδαγμένοι εἰσὶν τὰ σχήματα.			
γ. Οἱ θεαταὶ ὑπὸ τῶν λόγων πεπαιδεύονται.			
δ. Ἡ γῆ καλύπτεται ὑπὸ τοῦ ὕδατος.			
ε. Ταῦτα ὑπὸ Αἰσχίνου τοῦ Σωκρατικοῦ ἀναγράφονται.			

- Συμπληρώνουμε οριζόντια στον πίνακα που ακολουθεῖ ἀπαρέμφата και μετοχές.

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος
πορεύεσθαι			
	πραξομένη		
		βουλεύσασθαι	
			βεβλαμμένον
διωκόμενος			
			πεπρᾶχθαι

- Συνδυάζουμε τις λέξεις της στήλης Α με αυτές της στήλης Β, ὥστε να σχηματιστούν ονοματικά σύνολα, σύμφωνα με το παράδειγμα:

Στήλη Α	Στήλη Β	Ονοματικά σύνολα
α. ἐνσπόνδοις	πόλις	
β. δημοτικοῦ	ἀνὴρ	
γ. ἡχηρὰς	ἀπόκρισις	
δ. ἀπίστου	τάχος	ἀπίστου τάχους
ε. λοξὴν	φάλαγξ	
στ. παρανόμῳ	πρόσταγμα	

Επαναληπτική
άσκηση γραμματικής

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ασκήσεις

1. Εντοπίζουμε το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο στις ακόλουθες προτάσεις:
 - α. Άπεστάλκαμέν σοι λιβανωτὸν ἄφθονον καὶ σμύρναν.
 - β. Τῶν μεγίστων ἀρχῶν ὁ δαίμων ἀπεστέρησεν ἡμᾶς.
 - γ. Δὸς αὐτῷ πέντε τάλαντα.
 - δ. Καὶ Κροτωνιάταις εἰς Ἱταλίαν μέρος τῶν λαφύρων ἔπεμψε.
 - ε. Ἐδωρεῖτο τὸν θεὸν ἀναθήμασι λαμπροῖς καὶ χρήμασι τοὺς ἀνθρώπους.
 - στ. Ἡ μὲν οὖν πρεσβεία τῷ Πελοπίδᾳ προσέδθηκεν οὐ μικρὰν εὐνοίαν.
2. Στις ακόλουθες προτάσεις ή περιόδους χαρακτηρίζουμε το απαρέμφατο (ειδικό ή τελικό) και δηλώνουμε αν υπάρχει **ταυτοπροσωπία** ή **ετεροπροσωπία**.
 - α. Λυσίμαχος δ' ὁ βασιλεὺς ἐγίγνωσκε τὸν Πύρρον οὐδὲν ἀχαριστεῖν.
 - β. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο εἶναι τὰς νήσους αὐτονόμους.
 - γ. Ὁ Πausanias τὴν ἐπὶ μάχῃ τάξιν ἐκέλευσε λαμβάνειν ἕκαστον.
 - δ. Τελευτῆσαι δὲ Ἀριστείδην οἱ μὲν ἐν Πόντῳ φασὶν (λένε).
 - ε. Τὸν δόντα (αὐτός που ἔδωσε) τὸ φάρμακόν φασιν αἴτιον εἶναι.
 - στ. Μαρδόνιος ὑπισχνεῖται ὑμῖν ἀνοικοδομήσειν τὰ τεῖχη.

Αυτοαξιολόγηση	★	★★	★★★	★★★★	★★★★★
1. Γνωρίζω για την εκπαίδευση του Μ. Αλεξάνδρου.					
2. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. γράφω.					
3. Γνωρίζω για την παραγωγή επιθέτων και επιρρημάτων					
4. Γνωρίζω για τη σύνθεση με πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή-όνομα.					
5. Γνωρίζω για τη γ' κλίση ουσιαστικών.					
6. Γνωρίζω την οριστική των βαρύτονων ρημάτων μ.φ.					
7. Γνωρίζω τις αντωνυμίες τίς, τίς, τί (ερωτηματική), τὶς, τὶς, τὶ (αόριστη), ὅς, ἥ, ὃ και ὅστις, ἥτις, ὅ,τι.					
8. Γνωρίζω τα απαρέμφατα και τις μετοχές της μ.φ.					
9. Γνωρίζω για το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο.					
10. Γνωρίζω για το υποκείμενο του απαρεμφάτου (ταυτοπροσωπία, ετεροπροσωπία).					

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στο κείμενο που ακολουθεί ο ρήτορας **Αισχίνης** αναφέρεται στη δοκιμασία ρητόρων, που ήταν ένα μέσο άσκησης ελέγχου στις πολιτικές αποφάσεις. Κατά τη δοκιμασία αυτή ο κατηγορος αναφερόταν στην ιδιωτική ζωή και στην προσωπικότητα του δοκιμαζομένου.

Ο Αινείας φεύγει από τη φλεγόμενη Τροία, Φ. Μπαρότσι (1598)

Δοκιμασία ρητόρων

Τίνας δ' οὐκ ᾔετο δεῖν λέγειν; τοὺς αἰσχροῦς βεβιωκότας· τούτους οὐκ ἔα δημηγορεῖν. Καὶ ποῦ τοῦτο δηλοῖ; «Δοκιμασία», φησί, «ῥητόρων· ἐάν τις λέγῃ ἐν τῷ δήμῳ τὸν πατέρα τύπτων ἢ τὴν μητέρα, ἢ μὴ τρέφων, ἢ μὴ παρέχων οἴκησιν·» τοῦτον οὐκ ἔα λέγειν. Νῆ Δία καλῶς γε, ὡς ἔγωγέ φημι. Διὰ τί; Ὅτι εἴ τις, οὓς ἐξ ἴσου δεῖ τιμᾶν τοῖς θεοῖς, εἰς τούτους ἐστὶ φαῦλος, τί ποτε, φησίν, ὑπ' αὐτοῦ πείσονται οἱ ἀλλότριοι καὶ ἡ πόλις ὅλη;

Αἰσχίνη, *Κατὰ Τιμάρχου*, 1.28

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

τοὺς βεβιωκότας (μτχ. πρκ. του ρ. βιῶ)
αυτοὶ που ἔχουν ζήσει

δημηγορῶ μιλῶ προς το ακροατήριο,
ρητορεύω στην εκκλησία του δήμου

δῆμος ο λαός, οι ελεύθεροι πολίτες
τύπτω χτυπώ

Νῆ Δία μα τον Δία

φαῦλος ανάξιος

πείσονται (μέλλ. του ρ. πάσχω)
θα πάθουν

οἱ ἀλλότριοι οι ξένοι

Λεξιθήρες

Ερωτήσεις

1. Σε ποιους απαγορεύει ο νόμος να εκφραστούν δημόσια στα διάφορα όργανα της πολιτείας για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων, σύμφωνα με το κείμενο;
2. Γράφουμε ένα σύντομο κείμενο (50-70 λέξεων) και διατυπώνουμε την άποψή μας για τους περιορισμούς που επιβάλλει ο νόμος, κατά τη δοκιμασία των ρητόρων.

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άσκηση

Επιλέγουμε τη λέξη που ολοκληρώνει το νόημα των παρακάτω προτάσεων ή περιόδων:

1. Η φράση θεωρείται , επειδή συναντάται στο έργο αναγνωρισμένων συγγραφέων.
α. δόκιμη, β. αδόκιμη, γ. δοκιμασμένη
2. Στο εργαστήριο Χημείας υπάρχουν για τα πειράματα πολλοί γυάλινοι σωλήνες.
α. δοκιμασμένοι, β. δοκιμαστικοί, γ. δόκιμοι
3. Ο κατηγορούμενος έντονα από το οργισμένο πλήθος έξω από το δικαστήριο.
α. δοκιμάστηκε, β. επιδοκιμάστηκε, γ. αποδοκιμάστηκε

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Με τη βοήθεια του λεξικού της ν.ε. αναλύουμε τις λέξεις του πίνακα στα συνθετικά τους.

	α' συνθετικό (ρήμα)	β' συνθετικό
i. φιλότιμος		
ii. ραψωδός		
iii. λειψανδρία		
iv. μισάνθρωπος		
v. ανεξίκακος		
vi. φθινόπωρο		

2. Γράφουμε ποια άκλιτη λέξη είναι το πρώτο συνθετικό των παρακάτω σύνθετων λέξεων και τη χαρακτηρίζουμε (επίρρημα, αχώριστο μόριο, πρόδεση).
α. εισάγω
β. αείμνηστος
γ. άτυχής
δ. νηνεμία
ε. εύγενής
στ. έντιμος

3. Αντιστοιχίζουμε τις σύνδετες λέξεις της στήλης Α με τη σημασία που έχει το πρώτο συνδετικό τους στη στήλη Β (μία από τις σημασίες της στήλης Β περισσεύει).

Στήλη Α	Στήλη Β
i. σύντροφος	α. πάρα πολύ
ii. δυσειδής	β. πάνω
iii. άγνωστος	γ. μαζί
iv. ήμιθεος	δ. κακός
v. άχανής	ε. γύρω
vi. επιτίθημι	στ. μισός
	ζ. άνευ

4. Συμπληρώνουμε τις παύλες με λέξεις της α.ε. με πρώτο συνδετικό άκλιτο και σχηματίζουμε το όνομα μίας σημαντικής μορφής της Ιστορίας με τα γράμματα που βρίσκονται στις έντονες παύλες.

1. _ _ _ _ _ Αυτό που δε ρίχνει τα φύλλα του τον χειμώνα
2. _ _ _ _ _ Αυτός που έχει λογική
3. _ _ _ _ _ Ευτυχία
4. _ _ _ _ _ Αφιλόξενο
5. _ _ _ _ _ Πάμπλουτος
6. _ _ _ _ _ Έλλειψη ανέμου
7. _ _ _ _ _ Δοξασμένο
8. _ _ _ _ _ Αυτός που δεν μπορεί να ειπωθεί, ο ανείπωτος
9. _ _ _ _ _ Ο ηθοποιός στην α.ε.
10. _ _ _ _ _ Μισοπεδαμένος

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

1. Αντιστοιχίζουμε τους ρηματικούς τύπους της στήλης Α' με τη γραμματική τους αναγνώριση στη στήλη Β' (ένα στοιχείο της στήλης Β' περισσεύει).

Στήλη Α	Στήλη Β
i. βάλλωσιν	α. α' πληθ. υποτ. αορ.
ii. γράψης	β. β' πληθ. υποτ. αορ.
iii. τεθυκότες ὧσιν	γ. γ' εν. υποτ. αορ.
iv. πράξη	δ. γ' πληθ. υποτ. ενεστ.
v. λελυκὼς ὦ	ε. γ' πληθ. υποτ. αορ.
vi. βλάβητε	στ. β' εν. υποτ. αορ.
vii. διώκη	ζ. γ' πληθ. υποτ. πρκ
viii. καλύψωμεν	η. α' εν. υποτ. πρκ.
	θ. γ' εν. υποτ. ενεστ.

2. Μεταφέρουμε την ακόλουθη πρόταση σε όλα τα πρόσωπα της υποτακτικής ενεστώτα του είμι, με τις απαραίτητες μετατροπές.

Μακάριοι ὦμεν.

3. Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με τύπους της υποτακτικής του ρήματος παιδεύω.

	Υποτακτική ενεστώτα	Υποτακτική αορίστου	Υποτακτική παρακειμένου
β' εν.			
γ' εν.			
α' πληθ.			
β' πληθ.			

4. Τοποθετούμε το ρήμα της παρένδεσης στην υποτακτική ενεστώτα και αορίστου.
- Όταν δέ τις (βλάπτω), βλάφεται.
 - Ήμεῖς (ἄρχω) τοῦ δρᾶν.
 - Ύμεῖς πρέσβεις (πέμπω).
 - Μὴ τὸν λόγον, ἀλλὰ τὸν βίον (ὕμεις) (βλέπω).
 - Οὗτος ἦλθεν, ἵνα πάντες (πιστεύω) δι' αὐτοῦ.

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ασκήσεις

- Στις παρακάτω προτάσεις υπογραμμίζουμε τις μετοχές και τις χαρακτηρίζουμε συντακτικά:
 - Καὶ Διονύσιος ἔπεμψε φίλους δεησομένους τοῦ Πλάτωνος.
 - Πλάτων εἰς Σικελίαν ἀφικόμενος θαυμαστῆς ἐτύγχανε φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς.
 - Παρ' ἄλλων ἐτύγχανον οὔσαι διαβολαί (συκοφαντίες) καὶ κατηγορίαι πρὸς τὸν τύραννον.
 - Μᾶλλον ἀναμειγνύμενοι τοῖς ἀνθρώποις κατεμάνθανον τὴν διάνοιαν αὐτῶν.
 - Διαπλεύσας γὰρ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀπήντησέ τινι τῶν συνήθων.
 - Ἀπῆλθεν μυρία εὐχόμενος ἀγαθά.
 - Κήρυκες δὲ παρὰ τοῦ Διονυσίου κατέβαινον, ἐπιστολὰς πρὸς Δίωνα παρὰ τῶν οἰκείων γυναικῶν κομίζοντες.
- Χαρακτηρίζουμε τις μετοχές (επιθετικές, επιρρηματικές, κατηγορηματικές) και δηλώνουμε αν είναι συνημμένες ή απόλυτες:
 - Λέων ἐπέτυχε λαγῶν καθεύδοντι.
 - Κομίζει τὸν παῖδα εἰς τὴν πόρρω εὕρισκομένην Πύλον.
 - Θεοῦ θέλοντος νικήσομεν.
 - Οὐκ ἐγίνωσκον τὸν ἥρπακτα.
 - Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἄριστος ἐγένετο.
 - Ἡ μήτηρ δεικνύει τοῦτον ἐν σπαργάνοις ὄντα.
 - Λαβὼν τὴν στρατιὰν ὁ Καῖσαρ εἰς Ἰταλίαν ἐνέβαλε.

Αυτοαξιολόγηση

1. Γνωρίζω για τον σεβασμό των αρχαίων Ελλήνων στους γονείς.
2. Γνωρίζω την «οικογένεια» του ρ. δοκιμάζω.
3. Γνωρίζω για τη σύνδεση με πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή-ρήμα.
4. Γνωρίζω για τη σύνδεση με πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη.
5. Γνωρίζω για την υποτακτική ε.φ. των βαρύτονων ρημάτων.
6. Γνωρίζω για την υποτακτική του ρ. είμί.
7. Γνωρίζω για το υποκείμενο της μετοχής.
8. Γνωρίζω για την επιρρηματική και κατηγορηματική μετοχή.

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από έναν δικανικό λόγο του **Λυσία**, ο οποίος εκφωνήθηκε από έναν πολίτη με αναπηρία που διεκδικούσε το δικαίωμά του σε οικονομική βοήθεια. Ο κατήγορος τον είχε καταγγείλει ότι κακώς λαμβάνει επίδομα από την πόλη, γιατί είναι ικανός για εργασία.

Η Ηλιαία στην αγορά της Αθήνας

Λόγος πειδούς

Λέγει δ' ὡς ὑβριστής εἰμι καὶ κακοήθης καὶ λίαν ἀσελγής, ὥσπερ εἰ φοβερῶς ὀνομάσειε, μέλλων ἀληθῆ λέγειν. Ἐγὼ δ' ὑμᾶς, ὦ βουλή, σαφῶς οἶμαι δεῖν διαγιγνώσκειν οἷς τ' ἐγχωρεῖ τῶν ἀνθρώπων ἀσελγέσι εἶναι καὶ οἷς οὐ προσήκει. Οὐ γὰρ τοὺς ἐνδεεῖς καὶ λίαν ἀπόρως διακειμένους ὑβρίζειν εἰκός, ἀλλὰ τοὺς πολλῶ πλείω τῶν ἀναγκαίων κεκτημένους· οὐδὲ τοὺς ἀδυνάτους τοῖς σώμασιν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς μάλιστα πιστεύοντας ταῖς αὐτῶν ῥώμας καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς· οὐδὲ τοὺς ἤδη προβεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ τοὺς ἔτι νέους. Οἱ μὲν γὰρ πλούσιοι τοῖς χρήμασιν ἐξωνοῦνται τοὺς κινδύνους, οἱ δὲ ἐνδεεῖς ὑπὸ τῆς παρούσης ἀπορίας σωφρονεῖν ἀναγκάζονται· καὶ οἱ μὲν νέοι συγγνώμης ἀξιοῦνται τυγχάνειν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ἐξαμαρτάνουσιν ὁμοίως ἐπιτιμῶσιν ἀμφοτέρω.

Λυσίου, Ὑπὲρ ἀδυνάτου, 24.15-17 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ὕβριστής εἰμι καὶ κακοήθης καὶ λίαν
 ἄσελγής εἰμαι θρασὺς καὶ μοχθηρὸς καὶ
 ξεδιάντροπος
 μέλλων σὰν νὰ πρόκειται
 οἷς τ' ἐγγωρεῖ σε ποίους ἐπιτρέπεται
 οὐ προσήκει δὲν ἀρμόζει
 ἐνδεεῖς φτωχοὶ
 ἀπόρως διακειμένους ὑβρίζειν οἱ
 φτωχοὶ νὰ φέρονται με αὐθάδεια
 πολλῶ πλείω πολὺ περισσότερα
 τοὺς ἀδυνάτους οἱ ἀδύνατοι σωματικῶς
 τοὺς ἤδη προβεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ ὅσοι
 ἔχουν γεράσει πια

ἐξωνοῦνται τοὺς κινδύνους εξαγοράζουν
 τοὺς δικαστικούς ἀγῶνες
 συγγνώμης ἀξιοῦνται τυγχάνειν
 θεωροῦνται ἀξιοὶ νὰ συγχωροῦνται
 τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ἐξαμαρτάνουσιν
 ὁμοίως ἐπιτιμῶσιν ἀμφότεροι τοὺς
 μεγαλύτερους ὅμως ποὺ κάνουν τὰ ἴδια
 λάθη τοὺς κατηγοροῦν καὶ οἱ δύο
 (γέροι καὶ νέοι)

Λεξιθῆρες

Ερωτήσεις

1. Χαρακτηρίζουμε σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ) τις ακόλουθες προτάσεις, με βάση το κείμενο.

α. Ο κατήγορος αποδίδει στον «αδύνατο» βαρείς χαρακτηρισμούς.	
β. Οι δικαστές δεν είναι υποχρεωμένοι να ξεχωρίζουν τους ανθρώπους.	
γ. Οι φτωχοί είναι φυσικό να φέρονται με θράσος.	
δ. Οι νέοι είναι φυσικό να φέρονται με θράσος.	
ε. Οι πλούσιοι είναι φυσικό να φέρονται με θράσος.	

2. Η επιχειρηματολογία του Λυσία στο συγκεκριμένο απόσπασμα βασίζεται σε μία αντίθεση. Ποια είναι τα αντιτιθέμενα μέρη και πώς εξυπηρετείται ο σκοπός του λόγου με την αντίθεση αυτή;
3. Τόσο στο κείμενο της ενότητας 8 του βιβλίου του/της μαθητή/τριας όσο και στο παραπάνω κείμενο ηθογραφούνται ανθρώπινοι χαρακτήρες μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου. Αντλώντας εξ αντιθέτου συμπεράσματα και από τα δύο κείμενα, ποιος τύπος ανθρώπου φαίνεται να κερδίζει τον σεβασμό στη συνείδηση του αρχαίου Έλληνα;

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Επιλέγουμε με ποια από τις λέξεις των στηλών Β και Γ συνδέεται ετυμολογικά η λέξη της στήλης Α.

Ανατρέχουμε στα Λεξικά της α.ε. και της ν.ε., όπου χρειαστεί.

Στήλη Α	Στήλη Β	Στήλη Γ
λέγει	λόγος	λίγος
ὀνομάσκει	νομαδικός	επώνυμο
ἀληθῆ	λάθος	λίθος
βουλῇ	βουλιμία	βουλευτικός
διαγιγνώσκειν	γνώριμος	άγονος
κεκτημένους	κτίσμα	κατάκτηση
ἐπιφανεῖς	επιφοίτηση	άφαντος

2. Επιλέγουμε με ποια σημασία χρησιμοποιούνται οι σύνδετες λέξεις του οίκος στις ακόλουθες προτάσεις.

Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε., αν χρειάζεται.

- Η οικειοδελής αποχώρησή του διευκόλυνε τη διαδοχή στη διεύθυνση της επιχείρησης.
α. αδελφή, β. γνωστή, γ. εδελούσια, δ. φιλική
 - Ο έντονος θόρυβος από τα μηχανάκια ενόχλησε τους περιοίκους που κάλεσαν την αστυνομία.
α. περαστικούς, β. κατοίκους, γ. γείτονες, δ. καταστηματαρχες
 - Οι ντροπαλοί άνθρωποι δύσκολα εκδηλώνουν συναισθήματα οικειότητας.
α. αγάπης, β. φιλικότητας, γ. ευγνωμοσύνης, δ. χαράς
 - Οι ξένοι κατακτητές οικειοποιήθηκαν τους εθνικούς θησαυρούς της υπόδουλης χώρας.
α. ιδιοποιήθηκαν, β. γνώρισαν, γ. μετέδωσαν, δ. χρησιμοποίησαν
3. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις της στήλης Α με τις συνώνυμές τους στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
i. οικείος	α. νοικοκυριό
ii. οικόσημο	β. ανέγερση
iii. διοίκηση	γ. γνώριμος
iv. οικειοδελής	δ. διεύθυνση
v. οικοσκευή	ε. θυρεός
vi. οικοδόμηση	στ. εδελοντικός

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άσκηση

Συμπληρώνουμε στον παρακάτω πίνακα ποιο ουσιαστικό της α.ε. είναι το β' συνθετικό των ακόλουθων λέξεων.

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

Σύνδετα επίδετα της α.ε.	Ουσιαστικό της α.ε. ως β' συνθετικό
α. εϋφρων	
β. πολύτροπος	
γ. όμοπάτριος	
δ. υπερμεγέθης	
ε. εϋχερής	
στ. εφήμερος	
ζ. άβαθης	
η. άχίτων	

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

1. Εντοπίζουμε τους επτά τύπους δικατάληκτων επιθέτων σε **-ης, -ες** που υπάρχουν στο κείμενο και σύμφωνα με το παράδειγμα:
 - α. τους αναγνωρίζουμε γραμματικά
 - β. τους μετατρέπουμε στην ίδια πτώση στα υπόλοιπα γένη
 - γ. μετατρέπουμε τους τύπους και των τριών γενών στον άλλο αριθμό.

κακοήδης	ονομ. εν. αριθμ. γέν. αρσ.	κακοήδης, κακόηδες	κακοήδεις, κακοήδεις, κακοήδη

2. Μετατρέπουμε τα επίθετα των φράσεων που ακολουθούν στον αντίθετο αριθμό, διατηρώντας την πτώση και το γένος στο οποίο βρίσκονται.

χρηστοήδης γείτων		τὸ ἀπαθὲς τῆς ψυχῆς	
ἀσφαλῆ χώραν		τὶς εὐμενῆς	
ἀδρανοῦς σιδήρου		δασεῖς στεφάνους	
ὄξεϊαν δύναμιν		ὑπὸν βαθεῖ	
περιφανῆ πράγματα		διαρκεῖς ὑετοὶ	

3. Συμπληρώνουμε τα κενά των ακόλουθων προτάσεων επιλέγοντας τον σωστό τύπο του επιθέτου:
 - α. Οἱ ποταμοὶ τοῖς (γλυκέσι-γλυκεῖς) ὕδασι καλύπτουσι τὰ (εὐρέα-εὐρεῖα) πεδία.
 - β. Ὑστε, ὦ νέοι, (ἐγκρατῆ-ἐγκρατεῖς).
 - γ. Οἱ Σπαρτιᾶται (ἐπιστήμονας-ἐπιστήμονες) τῶν πολεμικῶν ἐγίνοντο.
 - δ. (Βραχεῖ-Βραχύ) δὲ μύθῳ πάντα συλλήβδην μάθε.
 - ε. (Παχεῖαν-Παχείαν) τὴν γῆν κατασκευάζουσι.
 - στ. Τὸ πρᾶγμ' ἐστὶν (βραχές-βραχύ).
 - ζ. (Μνήμονας-Μνήμονες) ἦσαν τῶν νόμων.
 - η. Κίμων (δαφιλῆ-δαφιλὰ) τὰ ἀγαθὰ ἔχων ἀνήλυσεν εἰς τοὺς πολίτας.

4. Δημιουργούμε νοηματικά αποδεκτά ονοματικά σύνολα αντιστοιχίζοντας τα επίθετα της στήλης Α με τα ουσιαστικά της στήλης Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
i. εὐβότρυες	α. χρόνον
ii. μεγαλόφρονες	β. θησαυρὸς
iii. εὐτυχής	γ. θυσίας
iv. θυμοειδείς	δ. ἄμπελοι
v. μέγας	ε. νέοι
vi. ἥδεις	στ. ἵπποι
vii. πολλάς	ζ. καρποὶ
viii. πολὺν	η. πατήρ

Άσκηση στα επίθετα
μέγας και πολύς

Αυτοαξιολόγηση

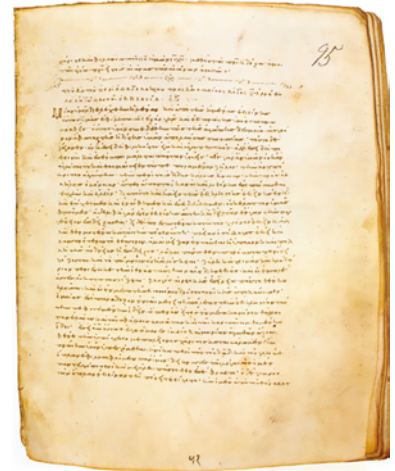

1. Γνωρίζω για ελαττώματα ανθρώπινων χαρακτήρων.
2. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ουσιαστικού οἶκος.
3. Γνωρίζω για τη σύνδεση με β' συνθετικό λέξη κλιτή.
4. Γνωρίζω για τα επίθετα της γ' κλίσης.
5. Γνωρίζω για τα επίθετα πολὺς και μέγας.

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Στο απόσπασμα που ακολουθεί, ο **Ιωάννης ο Χρυσόστομος** (349-407 μ.Χ.), ένας από τους Τρεις Ιεράρχες, ρήτορας και πολυγραφότατος συγγραφέας, αναφέρεται σε εκείνο το προσόν του αληθινού φίλου που μπορεί να τον κάνει δυσάρεστο στους άλλους αλλά ταυτόχρονα πραγματικά άξιο για τη φιλία τους.

Κώδικας Ιωάννου του Χρυσοστόμου,
Άγιον Όρος (10ος αι.)

Ένας αυστηρός κριτής

Τὰ ἄλογα μόνον οὐ φροντίζει τοῦ πλησίον, οὐδὲ λόγον ἔχει τινὰ τῶν ἄλλων· σὺ δὲ πατέρα καλῶν τὸν Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον, ὁρῶν αὐτὸν μυρία ποιοῦντα κακά, τὴν χάριν τῆς ὠφελείας αὐτοῦ προτίθης; Μή, παρακαλῶ. Οὐδὲν οὕτω φιλίας τεκμήριον, ὥς τὸ μὴ περιορᾶν ἁμαρτάνοντας τοὺς ἀδελφούς. Εἶδες ἐχθραίνοντας; Διάλυσον. Εἶδες πλεονεκτοῦντας; Κώλυσον. Εἶδες ἀδικουμένους; Βοήθησον· οὐκ ἐκείνοις, ἀλλὰ σαυτῷ προτέρῳ ἐχαρίσω. Διὰ τοῦτο φίλοι ἐσμέν, ἵνα ἀλλήλους ὠφελῶμεν. Ἄλλως ἀκούσεται ὁ φίλος παρὰ τοῦ φίλου, καὶ ἄλλως παρὰ τοῦ τυχόντος· τὸν τυχόντα ὑποπτεύσει ἴσως, καὶ τὸν διδάσκαλον ὁμοίως, τὸν δὲ φίλον οὐκέτι.

Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν Πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολήν, MG 62,126 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

τὰ ἄλογα τα ζῶα, τα ἄλογα ὄντα
καλῶν που αποκαλείς
μυρία ἀμέτρητα
προτίδης τὴν χάριν προτιμάς
την ευμένεια, την εὐνοια
περιορῶ παραβλέπω, εγκαταλείπω
ἐχθαίρω μισώ, εἶμαι εχθρός με κάποιον

πλεονεκτῶ εἶμαι πλεονέκτης
κωλύω εμποδίζω
ἀλλὰ σαυτῷ ἐχαρίσω ἀλλὰ τον εαυτό
σου ευεργέτησες
ὑποπτεύσει θα (τον) υποπτευθεῖ

Ερώτηση

Ποια στάση μάς προτρέπει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος να έχουμε απέναντι στους φίλους μας και γιατί;

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

- α. Συνδυάζουμε τις λέξεις των δύο στηλών του παρακάτω πίνακα, ώστε να προκύψουν αποδεκτά ονομαστικά σύνολα.
- β. Με κάθε ονομαστικό σύνολο γράφουμε μία πρόταση στη ν.ε., αφού κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. δοκιμασία	α. φίλεργος
2. συγγραφέας	β. εγκάρδια
3. φιλοφρόνηση	γ. προφορική
4. στάση	δ. δόκιμος
5. άνθρωπος	ε. αφιλοκερδής

2. Συμπληρώνουμε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με την κατάλληλη λέξη:
 - α. Αποδεικνύει κάθε μέρα ότι είναι, αγαπάει τη δουλειά και δεν προσπαθεί να την αποφύγει.
 - i. φιλοπράγμων, ii. φιλάρεσκος, iii. φίλεργος
 - β. Η πολιτική του σταδιοδρομία αποδεικνύει ότι είναι ιδιαίτερα και επιδιώκει την προβολή με κάθε μέσο.
 - i. φιλόπονος, ii. φιλοπρόδοτος, iii. φιλόδοξος
 - γ. Ο Προμηθέας έδειξε διάθεση και θυσιάστηκε για το γένος των ανθρώπων.
 - i. φιλόπονη, ii. φιλόδοξη, iii. φιλόδοξη
 - δ. Λέει τα σύκα σύκα και τη σκάφη σκάφη. Είναι
 - i. φιλάσθενος, ii. φιλόδοξος, iii. φιλόδοξος
 - ε. Η προσφέρει χαρά, ψυχαγωγία και αναπτύσσει ικανότητες.
 - i. φιλοτιμία, ii. φιλοξενία, iii. φιλοτιμία

3. Αντιστοιχίζουμε τα αντώνυμα (μία λέξη της στήλης Β περισεύει).

Στήλη Α	Στήλη Β
i. φιλοπονία	α. ταραχοποιός
ii. φιλοπρόοδος	β. αγένεια
iii. φιλαλληλία	γ. πολεμοχαρής
iv. φιλειρηνικός	δ. μίσος
v. φιλήσυχος	ε. συντηρητικός
vi. φιλοφροσύνη	στ. οκνηρία
	ζ. εργατικότητα

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της α.ε., όπου χρειάζεται.

- Από ποιο ρήμα έχει προέλθει το β' συνθετικό των ακόλουθων λέξεων;
 ἄ-βλαβ-ής, εὐ-μαθ-ής, ἀντι-λήπ-τωρ, ὀλυμπιο-νίκη-ς, ζω-γράφ-ος, σχολ-άρχ-ης
- Σχηματίζουμε σύνθετα ρήματα της α.ε. με τις προθέσεις του παρακάτω πίνακα.

	γράφω	ἵσταμαι	βάλλω
ἀντί-			
σύν-			
ὑπό-			
διά-			
ἐκ-			

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

- Αντικαθιστούμε τα ρήματα που βρίσκονται σε οριστική με τον αντίστοιχο τύπο της προστακτικής ενεστώτα ε.φ. και διαμορφώνουμε ανάλογα τις προτάσεις, όπως στο παράδειγμα.

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

i. Λέγει ὁ ρήτωρ τάδε.	Λεγέτω ὁ ρήτωρ τάδε.
ii. Δόξαν καὶ τιμὴν διώκεις.	
iii. Γράφουσιν οἱ πατέρες ἐπιστολήν.	
iv. Γιγνώσκετε τὰ βέλτιστα.	
v. Ἔτοιμος εἶ πάσχειν δεινά.	

- Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της προστακτικής αορίστου του ρήματος της παρένθεσης.
 - Δέσποτα πολυέλεε, (ἐφύλαξα) τὴν πόλιν σου ταύτην.
 - Τὴν ἐμὴν γνώμην σὺ (ἤκουσα).
 - (ἐγύμνασα) ὑμεῖς τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἐπ' ἀρετὴν.
 - (ἐπίστευσα β' εν.) αὐτῷ καὶ ἀντιλήφεται σου.
 - (ἀπέβλεψα) ὑμεῖς πρὸς τοὺς ἐν μετρίᾳ διαίτῃ διάγοντας.

3. Συμπληρώνουμε τον πίνακα με τους τύπους της οριστικής και της προστακτικής παρακειμένου ε.φ., με βάση τον τύπο της δεικτικής αντωνυμίας που μας δίνεται, όπως στο παράδειγμα.

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειαστεί.

Ενεστώτας	Πρκ. Οριστική	Πρκ. Προστακτική	Δεικτ. Αντων.
κωλύω	κεκώλυκε	κεκωλυκῶς ἔστω	(οὗτος)
φεύγω			(αὕτη)
διαγράφω			(τοῦτο)
θεραπεύω			(οὗτοι)
πείθω			(αὗται)
διαπράττω			(ταῦτα)

4. Τοποθετούμε τα ρήματα στον κατάλληλο τύπο της προστακτικής:

- Καὶ μὴ πρὸς τὸ παρὸν μόνον ὁρῶν (β' εν. ενεστ. του ρ. γράφω).
- τρίγωνον ὀρθογώνιον (γ' εν. ενεστ. του ρ. εἰμί).
- Νεωτέρους (β' πληθ. ενεστ. του ρ. διδάσκω).
- Ἄδωροδόκητοι (γ' πληθ. προστ. αορ. του ρ. δικάζω).

5. Συμπληρώνουμε τα κενά των παρακάτω προτάσεων σχηματίζοντας την προστακτική ενεστώτα των ρ. στο β' και γ' εν. πρόσωπο.

- Δόξαν (δῶκω).
- Καλὸν εὖ (λέγω).
- μηδένα (ψέγω).
- Ἰδια (φυλάττω).
- Υἱοὺς (παιδεύω).

Επαναληπτική
άσκηση γραμματικής

6. Μετατρέπουμε τους παρακάτω τύπους της προστακτικής στους υπόλοιπους χρόνους.

Ενεστώτας	Αόριστος	Παρακείμενος
i. Φιλίαν φυλάττετε.		
ii. Ἄρρητον κρυπτέτω.		
iii. Πόλεως ἀρχέτωσαν.		
iv. Κινδύνευε φρονίμως.		

7. Σχηματίζουμε το ίδιο πρόσωπο στην προστακτική του ίδιου χρόνου:

- δοκιμάζει
- κατέλυσε
- ἐπεβουλεύσατε
- κατέρριψαν
- ἐπιδεδιώχασιν
- ἀναγέγραφας

8. Στο κρυπτόλεξο που ακολουθεί εντοπίζουμε επτά (7) προστακτικές ε.φ. οριζόντια και κάθετα.

Ι Μ Κ Φ Β Β Α Ν Θ Υ
 Κ Η Θ Υ Σ Α Τ Ε Γ Γ
 Ε Ν Γ Α Π Σ Κ Β Σ Ρ
 Τ Υ Υ Α Α Ι Α Ξ Ζ Α
 Ε Σ Η Β Υ Λ Λ Γ Χ Ψ
 Υ Α Φ Π Ο Ε Υ Γ Μ Ο
 Σ Ν Η Ρ Ν Υ Π Θ Ρ Ν
 Α Τ Γ Ω Τ Ε Τ Γ Τ Ο
 Τ Ω Ω Β Ω Τ Ε Ο Η Ο
 Ω Ν Ι Ν Ν Ω Β Ζ Ψ Λ

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ασκήσεις

- Υπογραμμίζουμε με διαφορετικό χρώμα τους επιθετικούς και τους κατηγορηματικούς προσδιορισμούς των ακόλουθων προτάσεων.
 - Πᾶσα γῆ πατρίς αὐτοῖς ἐστίν.
 - Ἀρχίδαμος κατέλιπεν υἱὸν ἐκ γυναικὸς εὐδοκίμου.
 - Οἱ πλεῖστοι κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἔπεσον.
 - Οὐδ' εἰσέπλει φόρτος ἐμπορικὸς εἰς τοὺς λιμένας, οὐδὲ ἐπέβαινε τῆς Λακωνικῆς γῆς.
 - Γενναίαις ταῖς ψυχαῖς ἐμάχοντο.
 - Οἱ ξηροὶ καὶ διάπυροι τόποι τῆς οἰκουμένης τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα τῶν ἀρωμάτων φέρουσιν.
- Σημειώνουμε αν η υπογραμμισμένη λέξη ή φράση στις ακόλουθες προτάσεις λειτουργεί ως παράθεση ή ως επεξήγηση.
 - Δαρεῖος, ὁ βασιλεύς, τέθνηκεν.
 - Πίπτουσι ἐνθαῦτα καὶ Δαρείου δύο παῖδες, Ἀβροκόμης τε καὶ Ὑπεράνδης.
 - Φιλόξενος, ὁ στρατηγός, νικᾷ.
 - Αἰσχύλος, ὁ Εὐφορίωνος, τάδε λέγει.
 - Αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστι χαλεπὸν, ἀμαδία.

Αυτοαξιολόγηση

1. Γνωρίζω τα κριτήρια των αρχαίων Ελλήνων για την επιλογή φίλων.					
2. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. φιλῶ.					
3. Γνωρίζω για τη σύνδεση με δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή και άκλιτη.					
4. Γνωρίζω για τις προστακτικές ε.φ. των βαρύτονων ρημάτων.					
5. Γνωρίζω για την προστακτική του εἰμί.					
6. Γνωρίζω για τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς.					

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Τα κείμενα που ακολουθούν αφορούν σε σκέψεις φωτεινές που γεννά η παρατήρηση της φύσης. Όσα συμβαίνουν στον φυσικό κόσμο, μέσα από τα μάτια του **Ιωάννη του Χρυσοστόμου**, αποκτούν προεκτάσεις και βρίσκουν εφαρμογή στην ανθρωπινή ζωή.

Pelicanus, ou, le Pelican.

Ce Pelican demeure aux environs du Nil & des papyrus d'Égypte. Il aime tellement ses petits, que lors que les Serpens leur ont fait ses peurs, il se frappe les flancs inférieurs à ce que le sang en sorte, & de son sang leur redonne la vie. Et

Η θυσία του πελεκάνου για τους νεοσσούς του

Η πρόοδος είναι αποτέλεσμα φροντίδας

Καὶ γὰρ ὁ γεωργός, ὅποτεν πόνῳ μὲν τὰ σπέρματα καταβάλλῃ εὐφοροῦσαν δὲ τὴν γῆν καὶ τὰ λήϊα κομῶντα θεάσῃται, τῶν πρώην ἐπιλανθάνεται κόπων καὶ πρὸς τὴν ἐξῆς ἐργασίαν τε καὶ συντήρησιν τῷ προσδοκωμένῳ διανίσταται κέρδει.

Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ἡσαΐαν*, ὁμιλ. Α' MG 56, 97

Καὶ γὰρ τοὺς νεοσσούς, ὅταν ἐκδρέψῃ ἡ μήτηρ, προάγει μὲν τῆς καλιᾶς. Ἄν δὲ ἀσθενοῦντας ἴδῃ καὶ καταπίπτοντας καὶ δεομένους ἔτι τῆς ἔνδον μονῆς, ἀφήσιν ἔτι πλείους ἡμέρας, οὐκ ἵνα διὰ παντὸς ἔνδον μένωσιν, ἀλλ' ἵνα, παγέντων αὐτοῖς καλῶς τῶν πτερῶν καὶ τῆς ἰσχύος προσγενομένης ἀπάσης, μετὰ ἀσφαλείας λοιπὸν τῆς πτήσεως ἔχωνται.

Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Περὶ παρθενίας*, ιζ', MG 48, 545

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

πόνῳ με κόπο
καταβάλλῃ σπέρνει
τὰ λήϊα κομῶντα τα σπαρτά ανδισμένα
ἐπιλανθάνεται ξεχνάει
διανίσταται παίρνει δύναμη
καλιᾶς φωλιάς
τῆς ἔνδον μονῆς την παραμονή μέσα
(στη φωλιά)

παγέντων αφού δυναμώσουν
τῆς ἰσχύος προσγενομένης ἀπάσης
αφού αποκτήσουν ὅλη την απαραίτητη
δύναμη
τῆς πτήσεως ἔχωνται να μπορούν
να πετάνε

Λεξιθῆρες

Ερωτήσεις

1. Στο πρώτο κείμενο παραβάλλεται ο γεωργός με τον δάσκαλο. Συγκρίνουμε το περιεχόμενο με το κείμενο της ενότητας 10 του βιβλίου μαθητή/τριας και καταγράφουμε τα συμπεράσματά μας για τη σχέση δασκάλου-μαθητών.
 2. Το δεύτερο κείμενο αφορά στη συμβολή της μητέρας στην ανεξαρτητοποίηση των παιδιών. Ο Λιβανέζος ποιητής Χαλίλ Γκιμπράν (1883-1931) έχει γράψει:
«Τα παιδιά σας δεν είναι παιδιά σας. [...] Εσείς είστε τα τόξα απ' τα οποία τινάζονται σαν ζωντανές σαίτες τα παιδιά σας».
- Συσχετίζουμε τα λόγια αυτά με το περιεχόμενο του δεύτερου κειμένου και συνθέτουμε μία παράγραφο (50-60 λέξεων) για τον ρόλο των γονέων στη διαμόρφωση ανεξάρτητων προσωπικοτήτων.

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Αντιστοιχίζουμε τις φράσεις της στήλης Β με το νόημα που έχει ο κάθε τύπος του ρ. ειμί στις προτάσεις της στήλης Α.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. Σωκράτης ἐστὶ σοφός.	i. κατάγεται
β. Ἦστι Θεός.	ii. ανήκει
γ. Πατὴρ ἐστὶ ἀγαθός.	iii. είναι δυνατόν
δ. Τροία Ἀχαιῶν ἐστὶ.	iv. είναι
ε. Ἦστι τοῦτο πράττειν.	v. ας υποτεθεί
στ. Ἐστω τρίγωνον ὀρθογώνιον ΑΒΓ.	vi. υπάρχει

2. Αντιστοιχίζουμε τα στοιχεία της στήλης Β με το νόημα που έχει ο κάθε τύπος του ρ. είμαι στις προτάσεις της στήλης Α.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. Τι είναι;	i. κατάγεται
β. Είναι στην προετοιμασία.	ii. ανήκει
γ. Είναι από την Πρέβεζα.	iii. συμβαίνει
δ. Είναι να σκάσει.	iv. πρόκειται
ε. Το δωμάτιο είναι των παιδιών.	v. ασχολείται
στ. Είναι να γίνει.	vi. είναι έτοιμος

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άσκηση

Αντιστοιχίζουμε τις ακόλουθες ονοματοποιημένες λέξεις με τον ήχο τον οποίο μιμούνται και δηλώνουν:

α. δουπέω -ῶ	i. γελώ δυνατά
β. τρώγω	ii. θρηνώ
γ. οϊμώζω	iii. βγάζω δυνατή φωνή
δ. κα(γ)χάζω	iv. παράγω βαρύ υπόκωφο ήχο
ε. κραυγάζω	v. κριτσανίζω

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

- Επαναδιατυπώνουμε την πρόταση, ανάλογα με το υποκείμενο.
 - Ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σώζησθε.
 - Ταῦτα λέγω, ἵνα ἡμεῖς
 - Ταῦτα λέγω, ἵνα σὺ
 - Ταῦτα λέγω, ἵνα οἱ πολῖται
 - Ταῦτα πράττουσιν, ἵνα μὴ τὰ συμβάντ' ἀναγκάζωνται διώκειν.
 - Ταῦτα πράττει, ἵνα μὴ τὰ συμβάντ' διώκειν.
 - Ταῦτα πράττω, ἵνα μὴ τὰ συμβάντ' διώκειν.
 - Ταῦτα πράττομεν, ἵνα μὴ τὰ συμβάντ' διώκειν.
 - Περὶ τῶν λοιπῶν ἡμεῖς ἀσφαλέστερον βουλευσώμεθα.
 - Περὶ τῶν λοιπῶν σὺ ἀσφαλέστερον
 - Περὶ τῶν λοιπῶν, ὦ παῖδες, ἀσφαλέστερον
 - Περὶ τῶν λοιπῶν οἱ στρατηγοὶ ἀσφαλέστερον
 - Πράξομεν ταῦτα, ἢν οὕτω τεταγμένοι ὦμεν πράττειν.
 - Πράξετε ταῦτα, ἢν οὕτω πράττειν.
 - Πράξουσιν ταῦτα, ἢν οὕτω πράττειν.
 - Πράξει ταῦτα, ἢν οὕτω πράττειν.
- Συμπληρώνουμε τα κενά των ακόλουθων προτάσεων με τους ρηματικούς τύπους της παρένδεσης σε υποτακτική ἐγκλιση.
 - Γῆς πέρι τῆσδε (α' πληθ. ενεστ. του ρ. μάχομαι).
 - Πράττει ὁ ἄν (γ' εν. ενεστ. του ρ. βούλομαι).
 - Ὁ Χαιρέας ἀνίσταται, ἵνα (γ' εν. αορ. του ρ. διατάττομαι) τὰ πρὸς τὸν πλοῦν.
 - Ὁ δὲ δῆμος ἀξιοὶ γοῦν ἀργύριον λαμβάνειν, ἵνα αὐτός τε ἔχῃ καὶ οἱ πλούσιοι πένεστεροι (γ' πληθ. ενεστ. του ρ. γίγνομαι).
 - Τί (β' εν. υποτ. ενεστ. του ρ. ἐργάζομαι);
- Στο κρυπτόλεξο που ακολουθεῖ εντοπίζουμε επτά (7) τύπους υποτακτικής της μ.φ. οριζόντια και κάθετα.

Μ	Κ	Ψ	Γ	Υ	Ι	Β	Ξ	Ξ	Ξ	Δ	Ξ	Π	Σ
Χ	Ι	Γ	Ι	Θ	Π	Α	Ν	Ι	Π	Ο	Κ	Α	Υ
Χ	Ξ	Δ	Π	Δ	Ε	Ω	Γ	Ι	Η	Μ	Ψ	Ι	Λ
Ρ	Α	Ν	Μ	Η	Ν	Υ	Σ	Η	Τ	Α	Ι	Δ	Λ
Π	Μ	Ι	Υ	Ρ	Λ	Κ	Π	Α	Υ	Υ	Ξ	Ε	Ε
Ρ	Ε	Φ	Π	Π	Κ	Π	Φ	Ω	Ε	Λ	Λ	Υ	Γ
Π	Ο	Η	Ο	Ψ	Ψ	Ξ	Π	Β	Ζ	Σ	Ο	Η	Η
Ζ	Λ	Σ	Μ	Ο	Ξ	Ψ	Λ	Π	Σ	Γ	Σ	Σ	Τ
Ψ	Ε	Φ	Κ	Γ	Ι	Φ	Δ	Ψ	Ι	Σ	Γ	Θ	Α
Ρ	Α	Ν	Α	Γ	Ω	Μ	Ε	Θ	Α	Α	Ε	Ε	Ι
Δ	Ι	Α	Τ	Α	Ρ	Α	Τ	Τ	Ω	Ν	Τ	Α	Ι
Π	Α	Ρ	Α	Κ	Ε	Λ	Ε	Υ	Σ	Η	Σ	Θ	Ε
Θ	Ο	Ψ	Π	Ρ	Α	Ξ	Ω	Ν	Τ	Α	Ι	Α	Α
Χ	Ψ	Π	Ρ	Δ	Α	Ψ	Η	Γ	Ν	Ο	Ο	Σ	Χ

Επαναληπτική
άσκηση
γραμματικής

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ασκήσεις

1. Στις παρακάτω προτάσεις υπογραμμίζουμε τους ετερόπρωτους ονοματικούς προσδιορισμούς και τους χαρακτηρίζουμε.
 - α. Τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἀλαλαγμὸς ἦν.
 - β. Τούτοις αἴτιος τῆς ἀπωλείας ψευδοπροφήτης τις κατέστη.
 - γ. Τινὲς δημοτῶν συλλαμβάνουσι τὸν ἄνθρωπον.
 - δ. Καὶ τὸ ΑΒΔ τρίγωνον τῷ ΖΒΓ τριγώνῳ ἐστὶν ἴσον.
 - ε. Καὶ τὸ μέγεθος οὐκ ἦν ἡ πόλις μεγάλη.
 - στ. Ὁρμητήριον δ' ἦν ἡ Ζακυνθίων νῆσος.
 - ζ. Ἀπὸ μὲν τοῦ πάππου πολέμιός ἐστι τῷ δήμῳ.
 - η. Συνέπραττον δὲ καὶ τῶν πολιτικῶν πολλοὶ καὶ τῶν φιλοσόφων.
 - θ. Οὐ γὰρ δρῆγων ἄξια πάσχουσιν.
2. Επιλέγουμε την ορθή απάντηση, για να χαρακτηρίσουμε τις γενικές ως ετερόπρωτους ονοματικούς προσδιορισμούς.
 - α. τυραννίδος κατάλυσις
 - i. διαιρετική, ii. υποκειμενική, iii. αντικειμενική, iv. κτητική
 - β. ἐλπίδες μεταβολῆς
 - i. διαιρετική, ii. κτητική, iii. αντικειμενική, iv. υποκειμενική
 - γ. τὸν βασιλέα ὑμῶν
 - i. διαιρετική, ii. αντικειμενική, iii. της αιτίας, iv. κτητική
 - δ. μεστὸν ἰχθύων
 - i. περιεχομένου, ii. υποκειμενική, iii. αντικειμενική, iv. κτητική
 - ε. πλείστων ἀγαθῶν αἴτιον
 - i. της αιτίας, ii. κτητική, iii. της αξίας, iv. διαιρετική
 - στ. διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων
 - i. κτητική, ii. αντικειμενική, iii. διαιρετική, iv. υποκειμενική
 - ζ. τὰς χεῖρας αὐτοῦ
 - i. αντικειμενική, ii. διαιρετική, iii. της αιτίας, iv. κτητική

Αυτοαξιολόγηση

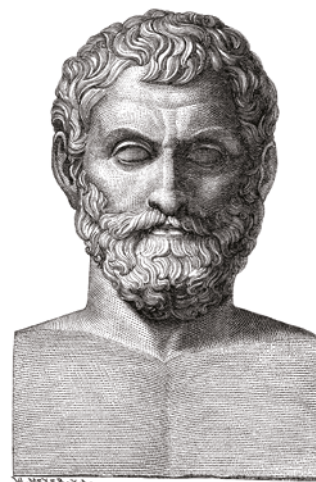

1. Γνωρίζω για τις παιδαγωγικές απόψεις του Ιωάννη του Χρυσοστόμου.
2. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. εἰμί.
3. Γνωρίζω για άλλους τρόπους σχηματισμού των λέξεων.
4. Γνωρίζω την υποτακτική μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων.
5. Γνωρίζω για τους ετερόπρωτους ονοματικούς προσδιορισμούς.

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από το *Ανθολόγιο*, το γνωστότερο έργο του **Ιωάννη Στοβαίου**, που καταγόταν από τους Στόβους της Μακεδονίας και έζησε τον 5ο μ.Χ. αι. Ο συγγραφέας συγκεντρώνει επίλεκτα χωρία από πολυάριθμους ποιητές και πεζογράφους, βασιζόμενος και σε προϋπάρχουσες συλλογές. Χρησιμοποιώντας αυτά τα αποστάγματα σοφίας, δίνει συμβουλές στον γιο του, προκειμένου να βελτιώσει τον χαρακτήρα του.

Θαλής, από εικονογραφημένο περιοδικό

Πατρικές συμβουλές

Θαλῆς¹ Ἐξαμίου Μιλήσιος ἔφη·

[...] Φίλων παρόντων καὶ ἀπόντων μέμνησο. Μὴ τὴν ὄψιν καλλωπίζου, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἴσθι καλός. Μὴ πλούτει κακῶς. Μὴ σε διαβαλλέτω λόγος πρὸς τοὺς πίστεως κεκοινωνηκότας. Κολακεύειν γονεῖς μὴ ὄκνει. Μὴ προσδέχου τὸ φαῦλον. Οἷους ἂν ἐράνους ἐνέγκῃς τοῖς γονεῦσι, τούτους αὐτοὺς ἐν τῷ γήρᾳ παρὰ τῶν τέκνων προσδέχου. Χαλεπὸν τὸ εὖ γινῶναι. Ὑδιστον τὸ ἐπιθυμίας τυχεῖν. Ἀνιαρὸν ἀργία. Βλαβερὸν ἀκρασία. Βαρὺ ἀπαιδευσία. Δίδασκε καὶ μάνθανε τὸ ἄμεινον. Ἀργὸς μὴ ἴσθι, μηδ' ἂν πλουτῇς. Κακὰ ἐν οἴκῳ κρύπτε. Φθονοῦ μᾶλλον ἢ οἰκτεῖρου. Μέτρῳ χρῶ. Μὴ πᾶσι πίστευε.

Στοβαίου, *Ἀνθολόγιον*, 3.1.172δ (διασκευή)

1. Θαλής, αρχαίος μαθηματικός και προσωκρατικός φιλόσοφος, ο πρώτος από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας.

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

Θαλῆς Ἐξαμίου ο Θαλής, ο γιος του Εξαμίου

μιμνήσκομαι ανακαλώ στη μνήμη μου, θυμάμαι

ὄψις η εμφάνιση

ἐπιτήδευμα ενέργεια, συνήθεια, συμπεριφορά

διαβάλλω κατηγορώ, συκοφαντώ, δημιουργώ διαμάχη

Μή σε διαβαλλέτω λόγος

μη σε επηρεάζουν λόγια συκοφαντικά

πρὸς τοὺς πίστεως κεκοινωνηκότας
σε βάρος αυτών που έχουν κερδίσει την εμπιστοσύνη (σου)

ὁκνῶ διστάζω, αποφεύγω να κάνω κάτι

ἔρανος εισφορά, υπηρεσία, πρόνοια

ἐνέγκης (υποτακτική αορ. β' του ρ. φέρω)

Οἷους ἂν ἐράνους ἐνέγκης όποια υπηρεσία προσφέρεις

χαλεπὸν δύσκολο

ἥδιστον πολύ ευχάριστο

ἀργός ο μη εργαζόμενος, ο σκνηρός

ἀκρασία η ακολασία, το να μην ελέγχεις τον εαυτό σου

τὸ ἄμεινον το καλύτερο

Λεξιθήρες

Ερώτηση

1. Συγκρίνουμε το περιεχόμενο του παραπάνω κειμένου με αυτό του κειμένου της ενότητας του βιβλίου μαθητή/τριας.
 - α. Σε ποιον απευθύνονται οι συγγραφείς; Πού αποσκοπεί ο καθένας τους;
 - β. Συζητάμε με τον διπλανό/ή μας και επιλέγουμε τις τρεις πιο σημαντικές, κατά τη γνώμη μας, συμβουλές από το κείμενο του Στοβαίου. Ανακοινώνουμε στην ολομέλεια της τάξης και επιχειρηματολογούμε σχετικά.

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ασκήσεις

1. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις του κειμένου στη στήλη Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β στη ν.ε.

Ανατρέχουμε στα *Λεξικά* της α.ε. και της ν.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. παρόντων	i. τεύχος
β. καλλωπίζου	ii. λεξιπενία
γ. διαβαλλέτω	iii. οικοδεσπότης
δ. λόγος	iv. εγκυκλοπαίδεια
ε. πίστεως	v. μαθηματικός
στ. προσδέχου	vi. καλλονή
ζ. τυχεῖν	vii. αξιοπιστία
η. ἀπαιδευσία	viii. δεξαμενή
θ. μάνθανε	ix. απουσία
ι. οἶκω	x. πρόβλημα

2. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις της στήλης Α με τις συνώνυμές τους στη Στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. αλησμόνητος	i. ευλογοφανής
β. αληθινός	ii. ξεχασιάρης
γ. αληθοφανής	iii. ψευδής
δ. επιλήσμων	iv. αξέχαστος
ε. αναληθής	v. πραγματικός

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άσκηση

Είναι κυριολεκτική ή μεταφορική η χρήση των υπογραμμισμένων λέξεων στις ακόλουθες προτάσεις;

- Ἡ ἀγάπη πάντα στέγει.
- Τᾶλγος (=Τὸ ἄλγος, πόνος) τῶν παρελθόντων δάκνει (δαγκώνει).
- Ὡσπερ οἱ κύνες δάκνουσιν, οὕτω κάκεῖνοι ὑμᾶς ἀδικοῦσιν.
- Ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπω ἀναθήματα χρυσᾶ.
- Χρυσὸς ἀπεδείχθη ἡ ἔμπροσθεν πολιτεία.
- Λύεται πᾶς ὁ τῆς ψυχῆς χειμών.
- Ἡ γὰρ τῆς γλώττης ἀκολασία πολλοῖς λύπην φέρει.

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

- Τοποθετούμε τα ρήματα στον κατάλληλο τύπο της προστακτικής:
 - (ἀναγράφομαι, γ' εν. πρκ.) γὰρ ἀπὸ μὲν τῆς ΒΓ τετράγωνον τὸ ΒΔΕΓ.
 - Εὐτυχίαν (εὖχομαι, β' εν. ενεστ.).
 - Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ἄλλον λόγον (λέγομαι, γ' εν. ενεστ.).
 - Εὐπροσήγοροι (γίγνομαι, β' πληθ. ενεστ.).
- Μεταφέρουμε τον ρηματικό τύπο στους υπόλοιπους χρόνους της προστακτικής στο ίδιο πρόσωπο της ίδιας φωνής:

Ενεστώτας	Αόριστος	Παρακείμενος
Βουλεύου χρόνψ.		
	Πιστευσάσθων ἃ ἔλεγον.	
		Πεφυλάχθω ἐν ἀποθήκῃ.

- Συμπληρώνουμε τον πίνακα με τους τύπους της προστακτικής μ.φ. με βάση τον τύπο της δεικτικής αντωνυμίας που μας δίνεται, όπως στο παράδειγμα.

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

Προστακτική μ.φ.				
Ρήμα	Ενεστώτας	Αόριστος	Παρακείμενος	Δεικτ. Αντων.
παιδεύομαι	παιδευέσθω			(οὗτος)
στρατεύομαι				(αὕτη)
διαγράφομαι		διαγραψάσθω		(τοῦτο)
θεραπεύομαι				(οὗτοι)
πείδομαι			πεπείσθων ή πεπείσθωσαν	(αὗται)

Επαναληπτική
άσκηση γραμματικής

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ασκήσεις

1. Στον ακόλουθο μύθο του Αισώπου, χαρακτηρίζουμε συντακτικά τους εμπρόθετους προσδιορισμούς.

Ἑρμῆς βουλόμενος τὴν Τειρεσίου μαντικὴν (τὴ μαντικὴ τέχνη) πειρᾶσαι (να δοκιμάσει), εἰ ἀληθὴς ἐστὶ, κλέψας αὐτοῦ τοὺς βόας ἐξ ἀγροῦ, ἦκε πρὸς αὐτὸν εἰς ἄστὺ ὁμοιωθεὶς ἀνθρώπῳ (αφοῦ ἔλαβε μορφὴ ἀνθρώπου) καὶ ἐξενώθη (φιλοξενηθήκε) παρ' αὐτῷ (σε αὐτόν, στο σπίτι του). Παραγγελθεῖσης (ὅταν μεταφέρθηκε ἡ εἶδηση) δὲ τῷ Τειρεσίᾳ τῆς τοῦ ζεύγους ἀπωλείας παραλαβὼν (αφοῦ πήρε μαζί) τὸν Ἑρμῆν ἦκεν εἰς τὸ προάστειον (ἦρθε στα περίχωρα τῆς πόλης) οἰωνόν τινα περὶ τῆς κλοπῆς σκεψόμενος (για να παρατηρήσει) καὶ τούτῳ παρήνει (προέτρεπε) λέγειν, ὃ τι ἂν θεάσῃται ὄρνεον (ὅποιο πουλί τυχόν ἐβλεπε). Καὶ ὁ Ἑρμῆς τὸ μὲν πρῶτον θεασάμενος ἀετὸν ἐξ ἀριστερῶν ἐπὶ δεξιὰ παριπτάμενον ἀπήγγειλεν αὐτῷ. Ἐκ δευτέρου δὲ ἰδὼν κορώνην (κουρούνα) ἐπὶ τινος δένδρου καθήμενην καὶ ποτὲ μὲν ἄνω βλέπουσαν, ποτὲ δὲ εἰς τὴν γῆν κύπτουσαν, ἐδήλωσεν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἔφη· «ἀλλ' αὕτη γε ἡ κορώνη διόμνυται (ορκίζεται) τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι, ἂν σὺ θέλῃς, τοὺς ἑμαντοῦ βόας ἀπολήψομαι (θα τα πάρω πίσω)».

Αἰσώπου, Μῦθοι, 91.1 (διασκευή)

2. Στον παρακάτω πίνακα τοποθετούμε τα επιρρήματα, ανάλογα με το τι δηλώνουν:
σήμερον, ἄνω, ἄγαν, ἐνθάδε, καλῶς, ἅπαξ, νῦν, ἐκεῖ, χθές, εὖ, λίαν, δῖς, μάλα, κάτω, κακῶς, τότε

Επιρρήματα			
Τοπικά	Χρονικά	Τροπικά	Ποσοτικά

3. Στις ακόλουθες προτάσεις:
 - α. υπογραμμίζουμε τα επιρρήματα
 - β. συμπληρώνουμε τα κενά με τους εμπρόθετους προσδιορισμούς που ακολουθούν, σύμφωνα με την επιρρηματική σχέση που δηλώνεται στην παρένθεση.
ἐκ Πελοποννήσου, μετὰ δὲ τὰς σπονδάς, πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα, ἐν τῷ Λευκτρικῷ πεδίῳ, περὶ τῆς πόλεως

- i. Οἱ δὲ Θηβαῖοι πρόσθεις τότε ὑπὲρ συμμαχίας, ἔπεμψαν. (κατεύθυνση).
 - ii. Ἔστι γὰρ νῦν τὰ σήματα (στάση σε τόπο).
 - iii. Ἦν οὖν ὀλέθριος ἡ πορεία τοῖς Ἀθήναζε πεζῇ βαδίζουσιν (από τόπου κίνηση).
 - iv. Ἐξέλιπεν αὐτίκα (αμέσως) ἡ σελήνη (χρόνος).
 - v. Λέγειν μέλλω πρῶτον (αναφορά).
4. Τι δηλώνουν τα επιρρήματα με τα έντονα γράμματα στις παρακάτω προτάσεις;
 - α. **Ὅρδῳ** δ' ἔτι καὶ **νῦν** ἔχει ὁ λόγος.
 - β. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐτρέφοντο **συνήθως** μέλανι ζωμῳ.
 - γ. Ἡ παιδεία ἐγένετο πρὸς τὸ ἄρχεσθαι **καλῶς**.
 - δ. Οἱ δ' **εὖ** τὰ σώματα ἔχοντες **ἀεὶ** ὑγιαίνουνσι.
 - ε. **Ἀληθῶς** θαυμάζω ἐκεῖνον τὸν φιλόσοφον.
 - στ. Ἀπάγετε οὖν ταῦτα **ὀπίσω**.
 - ζ. **Οὕτω** ἐν τιμῇ εἶχον τοὺς γονέας.
 - η. Καὶ **τότε** μὲν περὶ τῆς Κύρου ἀρχῆς ἠγωνίσασθε.
 - θ. Μηδέποτε παύσασθε πολιτευόμενοι **δικαίως**.
 - ι. Καὶ **εὐθύς** ἐπὶ τὴν Λυδίαν ἤγε τὴν στρατιάν.
 5. Τι δηλώνουν οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί με τα έντονα γράμματα στις παρακάτω προτάσεις;
 - α. **Καθ'** ἡμέραν πορευόμεθα.
 - β. Ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ταῦτα ἀπῆλδον **ἐπὶ τὰς σκηνάς**.
 - γ. Ἔταξε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας **περὶ τὰ τείχη**.
 - δ. Ὅρμῳμεν οὖν προθύμως **ἐπὶ τοὺς πολεμίους**.
 - ε. Μάχου **ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος**.
 - στ. Οὗτοι τὸ πᾶν **ἐν τῷ πολέμῳ** ἐμηχανῶντο.
 6. Συνδέουμε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς της στήλης Α με την επιρρηματική σχέση την οποία δηλώνουν στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. πανταχόθεν	i. χρόνος
β. ὁμολογουμένως	ii. ποσό
γ. οἵκαδε	iii. τόπος
δ. πάλαι	iv. τρόπος
ε. ἐγγὺς	v. κίνηση προς τόπο
στ. λίαν/μάλα	vi. κίνηση από τόπο

Αυτοαξιολόγηση	 				
1. Γνωρίζω συμβουλές ορθής διακυβέρνησης.					
2. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. λανθάνω.					
3. Γνωρίζω για τη μεταφορική χρήση των λέξεων.					
4. Γνωρίζω για την προστακτική μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων.					
5. Γνωρίζω για τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς (επιρρήματα και εμπρόθετους).					

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το Συμπόσιον τῶν ἐπτὰ σοφῶν ἀνήκει στα Ἠθικά του Πλουτάρχου. Το ἔργο παρουσιάζει πολλές εξωτερικές ομοιότητες με το Συμπόσιον του Πλάτωνα, το οποίο μιμείται. Κύριο θέμα του είναι η αναζήτηση του τέλειου μοναρχικού ή δημοκρατικού πολιτεύματος που θα οδηγήσει τους πολίτες στην ευτυχία. Βέβαια στη συζήτηση εξετάζονται και θέματα που σχετίζονται με τη διαχείριση του οίκου. Τόπος συνάντησης των συνομιλητῶν είναι η Κόρινθος και πιο συγκεκριμένα το Λέχαιον. Στο παρακάτω απόσπασμα οι σοφοί τοποθετούνται ως προς το ποια είναι η καλύτερη δημοκρατία.

Ψηφιδωτό δάπεδο με τους επτά σοφούς (3ος αι. μ.Χ.)

Ένα φανταστικό Συμπόσιο

Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων εἶπεν [...] «δοκεῖ μοι πόλις ἄριστα πράττειν καὶ μάλιστα σφῆξιν δημοκρατίαν, ἐν ᾗ τὸν ἀδικήσαντα τοῦ ἀδικηθέντος οὐδὲν ἦττον οἱ μὴ ἀδικηθέντες προβάλλονται καὶ κολάζουσι.» Δεύτερος δ' ὁ Βίας ἔφησε κρατίστην εἶναι δημοκρατίαν ἐν ᾗ πάντες ὡς τύραννον φοβοῦνται τὸν νόμον. Ἐπὶ τούτῳ Θαλῆς τὴν μήτε πλουσίους ἄγαν μήτε πένητας ἔχουσιν πολίτας. Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Ἀνάχαρσις ἐν ᾗ τῶν ἄλλων ἴσων νομιζομένων ἀρετῇ τὸ βέλτιον ὀρίζεται, καὶ κακία τὸ χεῖρον. Πέμπτος δ' ὁ Κλεόβουλος ἔφη μάλιστα σωφρονεῖν δῆμον ὅπου τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασιν ἢ τὸν νόμον. Ἐκτος δ' ὁ Πιττακός, ὅπου τοῖς πονηροῖς οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς οὐκ ἔξεστι μὴ ἄρχειν. Μεταστραφεῖς δ' ὁ Χίλων ἀπεφήνατο τὴν μάλιστα νόμων ἥκιστα δὲ ῥητόρων ἀκούουσιν πολιτείαν ἀρίστην εἶναι. Τελευταῖος δὲ πάλιν ὁ Περίανδρος ἐπικρίνων ἔφη δοκεῖν αὐτῷ πάντας ἐπαινεῖν δημοκρατίαν τὴν ὁμοιοτάτην ἀριστοκρατία.

Πλουτάρχου, *Τῶν ἐπτὰ σοφῶν συμπόσιον*, Ἠθικά, 146b-164d, (154d-154f)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

δοκεῖ μοι μου φαίνεται, νομίζω
ἄριστα πράττω, εὖ πράττω ευτυχῶ
ἀδικήσας (μτχ. αορ. του ρ. ἀδικῶ) αυτός
 που διέπραξε αδίκημα
ἀδικηθεῖς (μτχ. παθ. αορ. του ρ. ἀδικῶ)
 αυτός που αδικήθηκε, υπήρξε δύμα
 αδικίας
οὐδὲν ἥττον καθόλου λιγότερο, το ίδιο
προβάλλω προτείνω, κατηγορώ κάποιον,
 τον παρουσιάζω ως ένοχο αδικήματος
κολάζω τιμωρώ
ἔφησε αορ. του ρ. φημί λέω, ισχυρίζομαι
κράτιστος, -η, -ον (υπερδ. του επιδ.
 ἀγαθός, -ή, -όν) ισχυρότερος, δυνατότερος,
 καλύτερος, εξαιρετος
πένης, -ητος φτωχός
ἄγαν (επίρρ.) πολύ

**ἀρετῇ τὸ βέλτιον ὀρίζεται, καὶ κακία
 τὸ χεῖρον** ορίζεται το καλό με κριτήριο
 την αρετή και το κακό με κριτήριο
 την κακία

ψόγος μομφή, κατάκριση, αποδοκιμασία,
 κατηγορία

δέδοικα ἢ δέδια φοβάμαι

ἔξεστιν (απρόσωπο ρ.) είναι δυνατόν

πονηρὸς φαύλος, κακός

ἤκιστα δὲ ῥητόρων ἀκούουσιν αυτή
 που ακούει λιγότερο τους ρήτορες

ἀποφαίνομαι εκφράζω, διακηρύττω,
 γνωστοποιώ

ἐπικρίνω κρίνω, αποφασίζω, ορίζω

Λεξιθήρες

Ερωτήσεις

1. Συγκρίνουμε την άποψη για τη δημοκρατία που εκφράζουν ο Βίας και ο Χίλων, με όσα αναφέρει ο Αισχίνης στην αντίστοιχη ενότητα του βιβλίου μαθητή/τριας.
2. Ποιες άλλες απόψεις για τη δημοκρατία εκφράζουν οι επτά σοφοί; Ποια από αυτές σας βρίσκει σύμφωνους;
3. Επιλέγουμε μία άποψη από αυτές που εξέφρασαν οι επτά σοφοί και την αναλύουμε σε σύντομο κείμενο (50-60 λέξεων).
4. Αναζητούμε στο διαδίκτυο και συγκεντρώνουμε αποφθέγματα και γνωμικά για το πολίτευμα της δημοκρατίας.

Γ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άσκηση

Επιλέγουμε και γράφουμε στο κενό τη σωστή από τις παράγωγες λέξεις του τίθιμι που δίνονται στην παρένθεση.

- α. Το έργο για τον καθαρισμό των πάρκων της πόλης δόθηκε με απευθείας (έκθεση, υπόθεση, ανάθεση) και δεν έγινε διαγωνισμός, καθώς ο κίνδυνος για πυρκαγιές εξαιτίας της παρατεταμένης ξηρασίας ήταν μεγάλος.
- β. Ο Δαρβίνος υπήρξε ο (θεμελιωτής, νομοθέτης, σκηνοθέτης) της θεωρίας της εξέλιξης των ειδών.
- γ. Στην πολυκατοικία μας υπάρχει (επίδημα, απόδεμα, ανάδεμα) πετρελαίου εξαιτίας του ήπιου περσινού χειμώνα.
- δ. Για να συνάψει δάνειο, έβαλε (υποθήκη, διαθήκη, συνθήκη) το πατρικό του σπίτι.
- ε. Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης αντί να είναι επικριτικός, όπως αναμενόταν, (υιοθέτησε, υπερθεμάτισε, δεσμοδέτησε) για την αναγκαιότητα του νομοσχεδίου που έφερε προς ψήφιση η κυβέρνηση.

Δ. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Άσκηση

Ανατρέχουμε στη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

Αναλύουμε στα συνθετικά τους τις λέξεις στους πίνακες που ακολουθούν.

Σύνθετα με πρώτο συνθετικό			
Ρήμα	Επίρρημα	Πρόδεση	Αχώριστο μόριο
χαιρέκακος	αεικίνητος	καθορῶ	ἄοπλος
μνησικάκος	άνωφερής	συμμένω	ἄυλος
στρεψόδικος	ἐνδόμυχος	ἔλλογος	δύσβατος
κρυφίνους	εὐτυχής	παράλογος	ἀήττητος

Σύνθετα με δεύτερο συνθετικό			
Ουσιαστικό	Επίθετο	Ρήμα	Λέξη ἀκλιτή
τραγέλαφος	πάγκαλος	διατρέφω	ὑπεράνω
ἵπποδρομος	πάνσοφος	σχολάρχης	ἔνδεκα
χαμαιλέον	ἄνισος	πολυμαθής	ἔκπαλαι
πάνδημος	πολυποίκιλος	ὑπήκοος	σύναμα

Ε. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ασκήσεις

- Μετατρέπουμε τα ακόλουθα «δελφικά παραγγέλματα» στον άλλο αριθμό, στη φωνή που βρίσκονται τα ρήματα.
 - Παιδείας ἀντέχου.
 - Δόξαν δῖωκε.
 - Καλὸν εὖ λέγε.
 - Υἱοὺς παίδευε.
 - Φίλῳ χαρίζου.
- Μετατρέπουμε τις ακόλουθες προτάσεις στον άλλο αριθμό.
 - Ἄνοιξον καὶ ἡμῖν μικρὰν θύραν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἴδωμεν.
 - Μὴ ἄρξῃ λαλεῖν τούτῳ κάκεινῳ.
 - Τρέχετε, κρούετε, ἵνα ἀνοίξῃ ὑμῖν ἡ πύλη.
 - Ἀπόστρεψον δὲ σὸν πόδα ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς.
 - Κλείσατε τὰς θύρας.
 - Ἀπολαύσατε τῶν ἀγαθῶν.
 - Φθέγγηται, ὅπως ἀκούσωσιν αἱ παροῦσαι.
 - Περὶ τῶν λοιπῶν ἀσφαλέστερον βουλευέσθηδε.
 - Μαχώμεθα καὶ περὶ τέκνων θνήσκωμεν.

Επαναληπτική
άσκηση
γραμματικής

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ασκήσεις

1. α. Με τα ακόλουθα ουσιαστικά και επίθετα δημιουργούμε ονοματικά σύνολα στα οποία το επίθετο λειτουργεί ως **επιθετικός προσδιορισμός**, σύμφωνα με το παράδειγμα:

Ουσιαστικά	Επίθετα
άνηρ, πόλις, τέκνον, λόγος	σοφός, μεγάλη, γενναῖον, ψευδής

π.χ. άνηρ σοφός, σοφός άνηρ, ό σοφός άνηρ, ό σοφός ό άνηρ, ό άνηρ ό σοφός

- β. Με τα ακόλουθα ουσιαστικά και επίθετα δημιουργούμε ονοματικά σύνολα στα οποία το επίθετο λειτουργεί ως **κατηγορηματικός προσδιορισμός**, σύμφωνα με το παράδειγμα:

Ουσιαστικά	Επίθετα
άνηρ, πόλις, δόξα, λόγος	σοφός, έρημος, άδάνατος, ψευδής

π.χ. ό άνηρ σοφός, σοφός ό άνηρ

2. Αντιστοιχίζουμε τα ακόλουθα ουσιαστικά που παραλείπονται κατά περίπτωση, τόσο στην α.ε. όσο και στη ν.ε.: χείρ, γῆ, τέχνη, στράτευμα, όδός, ναῦς με τους ακόλουθους επιθετικούς προσδιορισμούς που τα συνόδευαν: μουσική, οίκουμένη, πλατεῖα, ἱππικόν, ἱατρική, δεξιά, τριήρης, γραμματική, εὐδεῖα (ορισμένα ουσιαστικά χρησιμοποιούνται πάνω από μία φορά).
3. α. Στις παρακάτω προτάσεις υπογραμμίζουμε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς.
β. Επιλέγουμε ποια επιρρηματική σχέση από τις ακόλουθες δηλώνουν (μία περισσέυει): τρόπο, τόπο, συνοδεία, χρόνο, αιτία, σκοπό, αναφορά.
i. Δι' άπειρίαν ἢ δυστυχίαν αἰσχροῶς άνεχώρησαν.
ii. Έγένοντο δέ σὺν τοῖς φυγάσι πεντήκοντα.
iii. Άλέξανδρος δέ τῶν Μακεδόνων άναπαυομένων αὐτός πρὸ τῆς σκηνῆς διέτριβεν.
iv. Ἡ δόξα τῶν άνδρῶν άνευ ψηφίσματος κοινοῦ έποίει τοὺς συμμάχους έπεσθαι.
v. Τί χρῆ ὑμᾶς περὶ αὐτοῦ διανοηθῆναι;
vi. Λέγεται δέ διαμεῖναι μέχρι τῆς έν Χαιρωνεία μάχης άήττητον.
4. Επιλέγουμε την κατάλληλη πρόθεση από αυτές που βρίσκονται στην παρένθεση.
i. Μέλων καὶ Δαμοκλείδας (πρός, παρά) αλλήλους διέκειντο φιλικῶς.
ii. Πελοπίδας (διά, ύπέρ) τῆς τῶν Θεσσαλῶν έλευθερίας άπέθανεν.
iii. (διά, πρόσ) βραχέων είπεῖν βούλομαι.
iv. Δύο τῶν έφόρων (έν, σύν) βασιλεῖ συστρατεύονται.

Άσκηση στους
επιρρηματικούς
προσδιορισμούς
(εμπρόθετοι)

Άσκηση στους
επιρρηματικούς
προσδιορισμούς
(επιρρήματα)

Αυτοαξιολόγηση

1. Γνωρίζω απόψεις των αρχαίων σοφών για τη δημοκρατία.
2. Γνωρίζω για την «οικογένεια» του ρ. τίθημι.
3. Γνωρίζω για τη σύνθεση και για άλλους τρόπους σχηματισμού των λέξεων.
4. Γνωρίζω για τη μεταφορική χρήση των λέξεων.
5. Γνωρίζω για τα επίθετα της γ' κλίσης.
6. Γνωρίζω για τις υποτακτικές ε.φ. και μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων.
7. Γνωρίζω για τις προστακτικές ε.φ. και μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων.
8. Γνωρίζω για την επιρρηματική και κατηγορηματική μετοχή.
9. Γνωρίζω για τους ονοματικούς προσδιορισμούς.
10. Γνωρίζω για τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς (επιρρήματα και εμπρόθετους).

Γλωσσάρι

Οικογένειες λέξεων

Πηγές εικόνων

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Σάτυρος και Βάκχος, Ζωγραφική σε γυαλί. Petit Palais, Παρίσι. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Satyr_Bacchus_Petit_Palais_ADUT00240.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Ευαγγελιστής Λουκάς, Άγιον Όρος (1390). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sv_ev_Luka.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Ο θεός Ήλιος, ανάγλυφο, Μουσείο Περγάμου, Βερολίνο. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ilion---metopa.jpg>

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Δορυφόρος του Πολυκλείτου. Grand Palais, Παρίσι. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_well-preserved_Roman_period_copy_of_the_Doryphoros_of_Polykleitos_cast_circa_440_BC_from_the_time_of_Tiberius_\(14-37_AD\)_found_in_Pompeii_Moi_Auguste_Empereur_de_Rome_exhibition_Grand_Palais_Paris.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_well-preserved_Roman_period_copy_of_the_Doryphoros_of_Polykleitos_cast_circa_440_BC_from_the_time_of_Tiberius_(14-37_AD)_found_in_Pompeii_Moi_Auguste_Empereur_de_Rome_exhibition_Grand_Palais_Paris.jpg)

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Παυσανίου, Ελλάδος Περιήγησις, χειρόγραφο του 1485, Φλωρεντία. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pausanias_Florence_BML_Plut_56.11.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Ο Αινείας φεύγει από τη φλεγόμενη Τροία, Φ. Μπαρότσι (1598). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aeneas%27_Flight_from_Troy_by_Federico_Barocci.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Η Ηλιαία στην αγορά της Αθήνας. Creative Commons Άδειες και αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: [DerHexer, CC BY-SA 3.0, via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Heliaia_at_the_Ancient_Agora_of_Athens.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Heliaia_at_the_Ancient_Agora_of_Athens.jpg)

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Κώδικας Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Άγιον Όρος (10ος αιώνας). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Chrysostom37.jpg>

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Η θυσία του πελεκάνου για τους νεοσσούς του. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:PeLICan_draws_its_own_blood_to_revive_three_chicks_-_Geoffroy_Linocier_-_Histoire_des_plantes_Paris_1584_p.783.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Θαλής, από εικονογραφημένο περιοδικό. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Illustrerad_Verldshistoria_band_I_III_107.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

Ψηφιδωτό δάπεδο με τους Επτά Σοφούς (3ος αι. μ.Χ.). Creative Commons Άδειες και αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: [Clemens Schmiller, CC BY-SA 4.0, via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NMBSevenSagesMosaicBaalbekRectified.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NMBSevenSagesMosaicBaalbekRectified.jpg)

